

Distriktsbutikkens utfordringer ved full adgang til søndagsåpne butikker

En analyse av distriktsbutikkens holdning til og tilpasning til full adgang til søndagsåpent og konsekvenser for konkurransesituasjon og økonomi.

Juni 2014

Utarbeidet av Institutt for bransjeanalyser AS

Forord

Forskningsprosjektet «Distriktsbutikkens utfordringer ved full adgang til søndagsåpne butikker» tar sikte på å vise hvorledes innføring av full adgang til søndagsåpne butikker vil kunne skape en ny konkurransesituasjon for disse butikker. Videre tas det sikte på å fastslå hvilke innvirkninger dette vil kunne få på butikkenes økonomi og lønnsomhet og deres evne til fortsatt å kunne tilby dagligvarer og tilgrensende service tjenester i småsamfunn.

Analysene bygger på bedriftsdata fra Statistisk sentralbyrå, en større spørreundersøkelse rettet mot ledere av distriktsbutikker, analyse av regnskaper for distriktsbutikker registrert som aksjeselskaper, innhentet informasjon fra dagligvarekjedene og fra personer med spesiell kompetanse knyttet til drift av distriktsbutikker og innsamling av data om åpningstider og konsekvenser av endringer i disse i andre land.

Forskningsleder Per Gunnar Rasmussen har vært ansvarlig for opplegg og gjennomføring av prosjektet. Arbeidet med tilrettelegging og bruk av distriktsbutikkregistret har vært gjennomført i samarbeid med Andhøy-Registrene. Forskningsprosjektet er initiert av og finansiert av Virke og med prosjektstøtte fra Merkur-programmet.

Oslo, 18. juni 2014

Institutt for bransjeanalyser

Per Gunnar Rasmussen

Forskningsleder

Innhold

Sammendrag.....	4
1. Prosjektets arbeidsform og datagrunnlag	6
1.1. Definisjon av distriktsbutikker	6
1.2. IBA's distriktsbutikkregister	6
1.3. Regnskapsanalyse	6
1.4. Spørreundersøkelse	7
1.5. Annen info benyttet ved gjennomføringen av prosjektet.....	8
1.6. Analyse av økonomiske konsekvenser for distriktsbutikkene	8
2. Åpningstider for butikkene	9
2.1. Dagens regler for butikkens åpningstider	9
2.2. Forslag om endringer i åpningstidsbestemmelsene	10
3. Distriktsbutikkene i Norge	11
3.1. Distriktsbutikkens antall	11
3.2. Nærmere beskrivelse av distriktsbutikkens beliggenhet	13
3.3. Distriktsbutikkens tilknytning til kjeder	14
3.4. Distriktsbutikkens omsetning og omsetningsutvikling.....	15
3.5. Distriktsbutikkens tilleggstjenester	17
3.6. Andre økonomistørrelser for distriktsbutikker	18
3.7. Andre fakta om distriktsbutikkene	20
4. Distriktsbutikkens lederes syn på søndagsåpne butikker	22
4.1. Dagens åpningstider i distriktsbutikkene	22
4.2. Sannsynlige tiltak ved full adgang til søndagsåpent.....	25
4.3. Konsekvenser for distriktsbutikkens omsetning	28
4.4. Endringer i lønnskostnader ved søndagsåpent	31
4.5. Spørsmål som avdekker holdninger knyttet til søndagsåpne butikker.....	32
5. Økonomiske vurderinger ved søndagsåpent.....	35
5.1. Distriktsbutikkens økonomi 2012.....	35
5.2. Økonomi for distriktsbutikkene ved søndagsåpne butikker	37
5.3. Noen avsluttende kommentarer	38

Sammendrag

I regjeringserklæringen som ble avgitt høsten 2013 ble det varslet endringer i regelverket som begrenser adgangen til å ha søndagsåpne butikker. Dette er ordninger som blant annet ble satt i verk i Danmark i 2012. Sterkere, friere og likere konkurransevilkår og et bedre tilbud til den moderne kunde er noen av intensjonene ved en slik lovendring. Hvordan dette vil bidra til endringer i butikktilbudet i områder utenfor de store befolkningskonsentrasjoner, har imidlertid vært lite inne i diskusjonen. I denne analyse tas det sikte på å fremskaffe fakta på dette området.

En distriktsbutikk kan i korte trekk defineres som en butikk med beliggenhet utenfor tettbygde strøk og som er alene om å tilby dagligvarer og tilgrensende servicetjenester til innbyggerne i et naturlig avgrenset markedsområde. Distriktsbutikkregisteret som ble opprettet av Institutt for bransjeanalyser (IBA) i 2005, omfattet 970 butikker etter siste oppdatering i mai 2014. Disse var fordelt på 76 prosent av landet kommuner.

I spørreundersøkelsen som ble gjennomført i mai 2014 og som ble besvart av 314 ledere av distriktsbutikker, fremkom blant annet følgende gjennomsnittstall for butikkene:

- Antall innbyggere i butikkens nærmarked:	420
- Avstand til nærmeste konkurrent	14,8 kilometer
- Andel av butikkene tilsluttet kjeder	95 %
- Gjennomsnittlig salgsinntekt, ekskl. mva.	9,56 millioner
- Antall tilleggstjenester	3,2
- Omsetningsendring i 2013	1,93 %
- Bruttofortjeneste 2013	21,9 %
- Resultat 2013	1,55 %
- Andel av butikkene med negativt resultat	23,2 %

I forbindelse med gjennomføringen av dette forskningsprosjekt er det gjennomført en analyse av distriktsbutikkens økonomi, dette som en oppfølging av økonomivurderingene i IBA's rapport om distriktsbutikker i 2012. Ut fra 380 regnskaper for distriktsbutikker organisert som aksjeselskaper fremkom følgende gjennomsnittstall for regnskapsåret 2012:

- Gjennomsnittlig salgsinntekt, ekskl. mva.	10,45 millioner
- Andre inntekter (1000 kr)	185
- Bruttofortjeneste	22,8 %
- Lønnskostnader	12,9 %
- Resultat	1,3 %
- Andel av butikkene med negativt resultat	29,6 %
- Bortfall av butikker fra 2010 (nedlegginger, konkurser)	34 butikker

Spørreundersøkelsen viste at 21,9 prosent av distriktsbutikkene praktiserer søndagsåpent i dag. På turiststeder er denne andelen 51,1 prosent. Det er mellomstore distriktsbutikker

med en omsetning mellom 5 og 10 millioner som har størst andel søndagsåpne butikker. 68,8 prosent ønsket ingen endring i nåværende åpningstider. Hver fjerde butikk ønsket å starte med søndagsåpent dersom dette ble tillatt, flertallet av disse med sesongåpent. I turistområder vil 9 av 10 butikker ha søndagsåpent dersom det blir gitt adgang til dette. Butikker med omsetning over 10 millioner og med beliggenhet i de mest folkerike områder, har størst ønske om å kunne ha søndagsåpent.

Innføring av søndagsåpent hos konkurrent og uendrede åpningstider i egen butikk antas å føre til et gjennomsnittlig omsetningstap på 3,5 prosent. Nedgangen forventes å bli minst for butikker med minst omsetning og i markedsområder med færrest innbyggere. Søndagsåpent hos konkurrent og også i egen butikk forventes å gi omsetningsnedgang, men i mindre grad enn ved uendrede åpningstider. Søndagsåpne butikker vil medføre 6,2 prosent økning i butikkenes lønnskostnader. Her viste det seg å være kun mindre variasjoner mellom ulike gruppering av distriktsbutikkene.

Ut fra påstander som det skulle tas stilling til i spørreundersøkelsen, kan vi fastslå følgende:

- 9 av 10 ledere av distriktsbutikker ønsket å beholde nåværende åpningstider uendret
- Liten tro på at forbrukernes kjøp av dagligvarer vil øke ved søndagsåpent
- Mindre butikker har mest å tape ved nye regler for søndagsåpent
- Søndagsåpne butikker ses ikke på som et naturlig ledd i et moderne samfunn
- Ingen tro på at søndag blir en betydelig handledag
- Ingen ønske fra de ansatte om å arbeide på søndager
- Ingen dramatiske endringer for min butikk ved utvidet adgang til søndagsåpent
- Øket handelslekkasje gjennom kundenes helgeturer til kjøpesentre og storbutikker
- Det forventes kun mindre endringer i kundenes handlemønster
- Søndagsåpen gir øket mulighet for handel til turister og utenbygdsboende.

Med utgangspunkt i data fra spørreundersøkelse og analyse av regnskaper for distriktsbutikker er det gjennomført beregninger som viser hvorledes antatte omsetningsendringer og økte lønnskostnader ved søndagsåpent gir utslag i det økonomiske resultat for butikkene. Beregningene viser at resultatet blir svekket både ved at konkurrenter iverksetter søndagsåpent og det er en uendret situasjon i egen butikk og ved at det blir satt i gang søndagsåpent også i egen butikk. Med de små resultatmarginer som flertallet av butikkene har, vil dette kunne bety langt flere butikker med negativt resultat. Dette vil igjen kunne føre til en forsterket butikkdød med de konsekvenser dette vil kunne få for mange lokalsamfunn som ser på butikken som en viktig forutsetning for bosettingen.

Analysen viser at det ved en innføring av søndagsåpent vil kunne bli samme dramatiske nedgang i småbutikker som den vi har sett i Danmark. Det å analysere og fremme forslag om eventuelle andre tiltak som kan iverksettes for å begrense skadevirkninger for distriktsbutikkene ved full adgang til søndagsåpent, er ikke en del av dette prosjektet. Men ved kreativitet og politisk vilje er det mulig å fremme og å iverksette tiltak som kan bidra til å skape arbeidsbetingelser som sikrer gode og lønnsomme distriktsbutikker og derved et godt tilskudd til levende bygger.

1. Prosjektets arbeidsform og datagrunnlag

Dette prosjektet er basert på informasjonen innhentet gjennom flere delprosjekter og med data fra et stort antall kilder. Sammen skal dette gi et bilde av distriktsbutikkene utfordringer og fastslå konsekvenser ved innføring av endringer i åpningstidsbestemmelsene hvor det gis full adgang til søndagsåpne butikker. Prosjektet baseres på en omfattende innsamling av data som viser disse butikkens markedsgrunnlag, konkurransesituasjon, økonomisk stilling og -utvikling samt synspunkter og holdninger til disse nye utfordringer hos ledere av disse butikker og personer med spesiell innsikt i situasjonen til distriktsbutikkene. Med dette som basis er det gjennomført analyser som skal kunne vise hvilke utfordringene og sannsynlige konsekvenser de planlagte endringer i lovverket om åpningstider vil kunne få for distriktsbutikkene.

1.1. Definisjon av distriktsbutikker

Kriterier som er benyttet ved fastlegging av distriktsbutikker:

- Dagligvarebutikk, dvs butikker registrert med næringskode 47.111 i Statistisk sentralbyrå
- Helårsdrift
- Fullverdig dagligvaresortiment
- Siste dagligvarebutikk i ei bygd eller et avgrenset geografisk område
- Beliggenhet i god avstand fra større byer
- Andre subjektive vurderinger ut fra butikkens beliggenhet, driftsform, størrelse og konkurransesituasjon

1.2. IBA's distriktsbutikkregister

IBA's distriktsbutikkregister ble etablert i 2005 først og fremst med sikte på å kunne fremskaffe god statistikk over omsetningsutviklingen for disse butikker. Registeret bygger på grunndata fra Statistisk sentralbyrås bedriftsregister og er tillagt informasjoner som muliggjør bredere analyse av denne bedriftsgruppe. Distriktsbutikkregisteret inngår i dag som en del av Andhøy-Registrene. I forbindelse med dette forskningsprosjektet er det gjennomført en større oppdatering av registeret som nå omfatter 970 aktive butikker.

1.3. Regnskapsanalyse

For å få et bilde av økonomien til distriktsbutikkene, ble det som et ledd i forskningsprosjektet «Distriktsbutikken – bygdas eneste vareformidler og naturlige møteplass» (IBA-prosjekt 4/2012) gjennomført en analyse av regnskapene for årene 2009 og

2010 for 342 distriktsbutikker organisert som aksjeselskaper og hvor det var tilgang på informasjon som kun omfattet én butikk. Denne analyse er oppdatert og utvidet i forbindelse med dette prosjektet med regnskapsdata for årene 2011 og 2012 og for en del av distriktsbutikkene også for 2013. Regnskapsanalysen for 2012 bygger på data fra 40 % av distriktsbutikkene. Det at det kun er aksjeselskaper som er analysert, er naturligvis en svakhet. Utvalget av regnskaper for butikker med omsetning under 2,5 millioner er av den grunn noe lavere enn ønsket. Videre er butikker tilknyttet Coop Norge underrepresentert ettersom mange av de regnskapene som er offentlig tilgjengelig for denne gruppe, er regnskaper for samvirke med flere butikker og hvor det ikke foreligger informasjon om økonomien til den enkelte butikk. Noen av disse svakheter som er omtalt, vil imidlertid bli avdekket gjennom kartleggingen av økonomistørrelser i den spørreundersøkelse som inngår som en del av prosjektet og ved bruk av annen tilgjengelig informasjon.

1.4. Spørreundersøkelse

En spørreundersøkelse rettet mot daglige ledere av distriktsbutikker inngår som en sentral del av dette forskningsprosjektet. Gjennom undersøkelsen ble det innhentet fakta om butikkens beliggenhet, avstand til nærmeste konkurrent, størrelsen på nærmarkedet, kundebesøk i en normaluke, kjedetilknypning, tilleggstjenester, deltakelse i Merkur-programmet og bemanning. Dagens åpningstider og sannsynlige tiltak i egen butikk ved full adgang til søndagsåpent var naturligvis sentrale informasjon.

Det ble videre utformet 18 ulike påstander/utsagn som respondentene skulle ta stilling til. Områdene for disse utsagnene var butikkens åpningstider, konsekvenser for butikken ved utvidet adgang til søndagsåpent og andre tiltak som kunne bidra til å styrke distriktsbutikkens konkurransekraft.

Spørreundersøkelsen omfattet videre en kartlegging av dagens omsetning, omsetningsutviklingen i 2013, nivået på bruttofortjeneste, andre inntekter enn gjennom varesalg, resultat før skatt i 2013. Videre ble omsetning, omsetningsutvikling, bruttofortjeneste, lønnskostnader, resultat og andel omsetning til utenbygdsboende/turister kartlagt.

Spørreundersøkelsen ble gjennomført i et samarbeid med analysefirmaet Norfakta Markedsanalyse AS som tilrettela for en nettbasert besvarelse av spørsmålene. Adressene ble fremskaffet i et samarbeid med dagligvarekjeder og ved innhenting av adresser fra butikkens hjemmesider. Undersøkelsen ble sendt til 91 prosent av distriktsbutikkene i månedsskiftet april/mai 2014. Antall svar på undersøkelsen var 314. Dette tilsvarte en svarprosent på 35,4 prosent, noe som ses på som svært tilfredsstillende for denne form for datainnsamling. En nærmere analyse av de innkomne svar gir mange indikasjoner på at disse langt på vei kan ses på som representative for distriktsbutikkene.

1.5. Annen info benyttet ved gjennomføringen av prosjektet

IBA's forskningsprosjekt «Distriktsbutikken – bygdas eneste vareformidler og naturlige møteplass» som ble publisert i august 2012, satte søkelyset på strukturen og lønnsomheten for distriktsbutikkene. Rapporten og grunddata for dette prosjektet har naturlig nok vært nyttige i arbeidet med dette prosjektet om endringer i butikkens åpningstider. En annen sentral infokilde har vært den nylig utarbeidede evalueringsrapport av Merkur-programmet med tittelen «Merkur leker ikke butikk» (Rapport nr 49 fra Møreforskning og Høgskulen i Volda). Gjennom søk på internett er det innhentet fakta om og synspunkter på søndagsåpne butikker i Norge og i andre land i Europa. Spesielt interessant har vært de erfaringer som er høstet etter at det ble gitt full frihet med hensyn til åpningstider i Danmark, og da spesielt de innvirkninger dette har hatt på butikkstrukturen.

Prosjektleder har videre hatt nær tilknytning til distriktsbutikker blant annet gjennom 15 år som styreleder for Merkur-programmet. Bruk av denne erfaring og kontakt med konsulentapparatet som ivaretar oppfølgingen av Merkur-butikkene og aktive kjøpmenn, har vært verdifulle korrektiver til innsamlede data og verdifulle kunnskaper ved analyse av distriktsbutikkens nåsituasjon og utfordringer for denne gruppe ved en endring av loververket som gir full adgang til søndagsåpne butikker.

1.6. Analyse av økonomiske konsekvenser for distriktsbutikkene

Med utgangspunkt i data fra de foran nevnte undersøkelser er det gjennomført en rekke analyser med sikte på å kunne dokumentere den økonomiske nåsituasjonen til distriktsbutikkene og for å kunne beregne mulige konsekvenser for disse butikker ved endrede arbeidsbetingelser som påvirker butikkens økonomi og derved deres evne til å kunne opprettholde vare- og servicetilbudet til nærmarkedet, til turister og til beboere av fritidsboliger.

2. Åpningstider for butikkene

Åpningstider for butikker og servicetilbydere har alltid vært gjenstand for diskusjon. På 1970-tallet var det diskusjoner om det skulle innføres regler med lørdagsstengte butikker. Et økende antall kvinner i arbeidslivet var en av grunnene til at det på 1980-tallet og med Willoch-regjeringen ble satt søkelyset på et åpnere samfunn slik at reglene om stengte butikker etter kl 17 på hverdager ble opphevet. I 2003 ble Lov om åpningstider opphevet. Dermed ble begrensningene for når butikkene kunne ha åpent på hverdager og lørdager fjernet.

2.1. Dagens regler for butikkens åpningstider

Åpningstidene for norske butikker er i dag regulert gjennom «Lov om helligdager og helligdagsfred» fra 1995 og med siste endringer i 2012. Lovens formål er fastsatt i paragraf 1 og lyder «For å verne om det gudstjenestelige liv og den alminnelige fred på helligdager og for å gi høytiden ro og verdighet, skal det være helligdagsfred i henhold til denne lov». I paragraf 2 er listet opp hvilke dager som er helligdager. I tillegg til vanlige søndager er det 10 bevegelige helligdager.

Paragraf 5 i loven gir en oversikt over stengtider for virksomheter med salg fra faste utsalgssteder. Hovedregelen er at virksomheter som selger varer til forbrukerne skal være stengt på helligdager. På jul-, påske- og pinseaften skal de stenge kl 1600. Paragraf 5 gir videre en beskrivelse av en rekke virksomheter hvor disse regler ikke gjelder. De viktigste av disse unntaksbestemmelser for handelsbedrifter og distriktsbutikker er:

- Utsalgssteder som i det vesentlige selger kiosk- eller dagligvarer, og som har en samlet salgsflate som ikke overstiger 100 kvadratmeter (den såkalte Brustad-bua)
- Bensinstasjoner med en samlet salgsflate på 150 kvadratmeter
- Utsalgssteder på campingplasser i campingsesongen
- Utsalgssteder på områder som etter vedtak av fylkesmannen regnes som typiske turiststeder
- Utsalgssteder som i det vesentlige selger blomster, planter og andre hageartikler.

Videre gir loven faste utsalgssteder adgang til å holde åpent de tre siste søndager før julaften mellom kl. 14 og kl. 20. I paragraf 5 er det også gitt en beskrivelse av hvorledes salgsarealet skal beregnes. Fylkesmannen kan også gi adgang til å fravike fra reglene i spesielle tilfeller.

Innenfor disse regler har handelsbedriftene i stor grad maktet å tilpasse sine åpningstider ut fra hensyn til kundene, de ansatte og bedriftens kostnadsnivå. De områder som har vært mest gjenstand for diskusjon blant handelens aktører har vært Brustad-bua og da i særlig grad arealbestemmelsene med ulik behandling av dagligvarebutikker og bensinstasjoner. Videre har den betydelige grad av bransjeblanding skapt store ulikheter i konkurransesituasjonen mellom hagesentre og butikker med et konkurrerende sortiment.

2.2. Forslag om endringer i åpningstidsbestemmelsene

I regjeringserklæringen som ble avgitt høsten 2013, finnes følgende formuleringer om søndagsåpne butikker: «Regjeringen vil tillate butikker å holde åpent på søndager. Regjeringen vil sammen med partene i arbeidslivet vurdere hvordan de butikkansatte kan bli omfattet av et godt lovverk når det gjelder arbeidstid og medbestemmelse». Det er ennå ikke fremkommet noen informasjon om hvilke endringer som ønskes iverksatt i dagens lovverk. Diskusjoner i media, en rekke meningsmålinger og uttalelser fra ulike organisasjoner viser at det for tiden sannsynligvis ikke er politisk flertall for betydelige endringer i dagens lovverk.

Danmark er gjerne nevnt som eksempel på hvorledes det kan skapes et åpnere samfunn hvor butikkene kan bestemme nærmest fritt når de vil ha åpent. Lukketidsbestemmelsene ble opphevet høsten 2012. Alle butikker kan derved holde åpent alle dager, også søndager. Som hovedregel skal imidlertid butikkene fortsatt være stengt på helligdager, grunnlovsdag og juleaften. En rekke butikker er imidlertid også unntatt fra denne begrensning.

Innføring av bestemmelser om åpningstidsregler etter dansk mønster vil representere både muligheter og utfordringer for distriktsbutikkene. Blant disse kan nevnes:

- Butikkene vil i større grad enn i dag kunne holde åpent søndager. Spesielt gjelder dette for butikker med salgsareal over 100 kvadratmeter, butikker beliggende på steder med stor gjennomgangstrafikk og med mange turister uten at området er søkt om og blitt godkjent som turiststed og butikker som har mulighet for å kunne ha åpent i tilknytning til ulike arrangementer med stor tilstrømming av besøkende.
- I hvilken grad vil søndagsåpne butikker føre til øket omsetning? Vil kundene i nærmarkedet øke sitt forbruk eller vil de kun forskyve sine innkjøp? Vil tilgjengeligheten for turister og hyttebeboere kunne skape grunnlag for ekstra omsetning?
- I hvilken grad vil dagens kunder endre sitt handlemønster? Vil søndagsåpent for kjøpesentre og storbutikker føre til at søndag i økende grad blir en dag med reise for å få nye opplevelser som kan kombineres med muligheter for handel? I hvilken grad kan det tilrettelegges aktiviteter i distriktsbutikker som bidrar til å opprettholde eller styrke kjøpslojaliteten?
- Hvorledes vil utvidede åpningstider virke inn på butikkens kostnader? I hvilken grad vil lønnskostnadene øke? Vil verdifull fritid for daglig leder reduseres? I hvilken grad er det mulig å opprettholde servicenivået dersom søndagsåpent skal løses ved bruk av ekstrabemanninger?
- I hvilken grad vil økte kostnader med søndagsåpent kunne føre til dyrere varer og derved redusert konkurransekraft? Vil svekket økonomi kunne føre til nedleggelse av driften?

Dette er blant mange av de spørsmål som ønskes besvart gjennom ulike undersøkelser og vurderinger i dette prosjektet.

3. Distriktsbutikkene i Norge

Kriterier for hva som kjennetegner en distriktsbutikk er vist under punkt 1.1. Noe forenklet kan vi si at dette er butikker utenfor tettbygde strøk som med hovedvekt på dagligvarer er alene om å tilby varer og tilgrensende servicetjenester til innbyggerne i et naturlig avgrenset markedsområde.

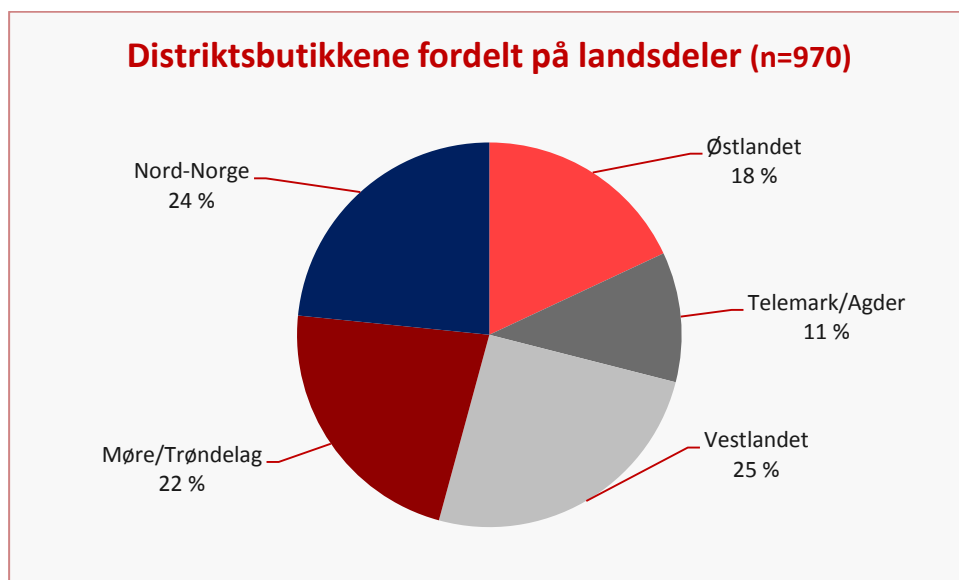
I 1950 var om lag halvparten av landets befolkning ifølge Statistisk sentralbyrå bosatt i områder som av byrået ble definert som utenfor tettbygde strøk. Etter dette har en sterk urbaniseringsprosess har ført til at mange bygder og småsamfunn er lagt øde. I dag er det under 20 % av landets innbyggere som bor utenfor tettbygde strøk. Landets geografi og et allsidig næringsliv blant annet basert på rike naturressurser, sørger imidlertid for at det fortsatt er en rekke mindre steder hvor det gjennom generasjoner er skapt, og fortsatt skapes betydelige verdier. Her vil det også i årene framover være et naturlig grunnlag for bosetting.

Stortingsmeldingen nr. 21 (2005-2006) «Hjarte for hele landet. Om distrikts- og regionalpolitikken», skisserte en egen plan for å sikre bosettingen i de mest utsatte områdene. I slike områder skulle myndighetene styrke satsingen på næringsutvikling, gode tjenestetilbud og det å skape attraktive steder for beboerne. I denne meldingen heter det blant annet: «Lokalbutikken er ofte en viktig aktør i nærmiljøet og representerer gjerne det siste servicetilbudet i ei bygd, når funksjoner som post, bensinstasjon og skole forsvinn. I denne situasjonen blir butikken ein sentral leverandør av også andre tenester enn sal av daglegvarer. Dersom lokalbutikken sviktar, forsvinn også ein viktig del av grunnlaget for busetnaden.»

Kommunal- og regionaldepartementet har medvirket i arbeidet med å redde denne siste delen av lokal handel og service gjennom styrking av Merkur-programmet som ble opprettet i 1995 som et samarbeid mellom myndighetene ved Nærings- og handelsdepartementet og organisasjonene i dagligvarebransjen. Dette programmet er primært rettet mot de minste og mest utsatte av distriktsbutikkene. 59 prosent av butikkene i Distriktsbutikkregisteret deltar i Merkur-programmet. Gjennom spørreundersøkelsen fremkommer samme andel.

3.1. Distriktsbutikkernes antall

IBA's distriktsbutikkregister omfatter 970 butikker etter oppdatering av registeret i april 2014. I 76 prosent av landets kommuner finner vi én eller flere distriktsbutikker. De fleste av disse bidrar til å opprettholde livskraftige og verdiskapende småsamfunn rundt om i landet. Det er spesielt i kystområdene vest og nord i landet at vi finner flest distriktsbutikker.

Figur 1

Figur 1 viser den prosentvise fordelingen av distriktsbutikkene på landsdeler. Det er først og fremst i kystkommuner fra Vestlandet og nordover at vi finner det store antallet butikker. Av fylkene er det Nordland som har flest med 114 distriktsbutikker, fulgt av Møre og Romsdal med 107 og Hordaland med 100.

I de senere år er antallet distriktsbutikker redusert med anslagsvis 20 butikker pr år. Dette er et langt lavere antall enn frafallet av butikker i slike områder i årene 1980 til 2000. På den tiden var det imidlertid en langt større butikk tetthet. Det var derfor som oftest relativt små konsekvenser og ulemper for kundene ved bortfall av en butikk i en bygd. Øket mobilitet og relativ kort avstand til alternativt innkjøpssted reduserte problemet for flertallet av innbyggerne. Det utvidede markedet for de gjenværende butikker og tilslutning til ledende butikkjeder ga da også ofte grunnlag for en bedret kvalitet på butikktilbudet.

Vanligste årsaker til bortfall av butikker i distriktet i de senere år har vært

- For dårlig lønnsomhet (lav omsetning, dårlig drift, ikke lønn for arbeidsinnsatsen)
- Omsetningssvikt (forgubbing, manglende kjøpslojalitet)
- Eiers avgang på grunn av alder
- Manglende tilgang til og evne til å kunne dra nytte av stordriftsfordeler

Det finner for tiden sted eierskifte i anslagsvis 80 butikker pr år. Årsakene er langt på vei de samme som for butikker hvor det gjerne ender med nedleggelse. I økende grad har vi sett at bygdefolket ser de problemer som bortfall av et butikktilbud vil kunne være og engasjerer seg også økonomisk i arbeidet med å redde butikken. I mange tilfeller har denne innsikten dessverre kommet først når butikken er i ferd med å stenge dørene. En betydelig dugnadsinnsats fra bygdefolket har i mange tilfeller vist seg å være verdifullt i arbeidet med å forhindre bortfall av bygdas butikk. I enkelte bygder ser vi at det finner sted gjentatte skift av eier og/eller driver. Dette forteller gjerne at markedsgrunnlaget, bygdas oppslutning om butikken og driftsformen ikke gir et nødvendig utkomme for eier/driver.

Merkur-programmet har spilt en viktig rolle i arbeidet med å redusere bortfall av distriktsbutikker. Ifølge en rapport fra Merkurs sekretariat var det 32 butikker Merkur-butikker som ble nedlagt og ikke restartet i årene 2010 – 2013. Kjennetegnet med disse butikkene var lav omsetning og at de ikke ble sett på som attraktive butikker for nye eiere.

3.2.Nærmere beskrivelse av distriktsbutikkens beliggenhet

I spørreundersøkelsen 2014 ble respondentene bedt om å angi hva som best kjennetegnet butikkens beliggenhet, noe som ga følgende resultat i prosent (n=314):

Kommunesenter	8,6 %
Mindre bygdesenter	37,9 %
Område med spredt bebyggelse	39,2 %
Turiststed/hytteområde	14,3 %

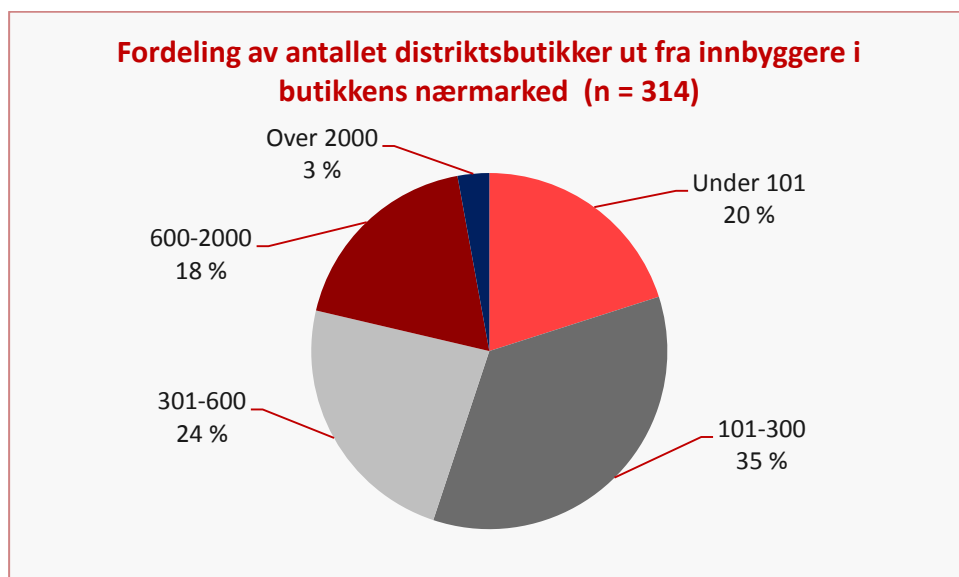
De butikker som er lokalisert i kommunesentre, er eneste dagligvarebutikk i kommuner med lavt innbyggertall. Disse butikkens gjennomsnittlige vareomsetning var 75 prosent over gjennomsnittet for det samlede antallet butikker i undersøkelsen. Distriktsbutikkene med turiststed/hytteområde som beskrivelse av beliggenheten, hadde svært varierende omsetningsstørrelse og en beregnet gjennomsnittsomsetning på linje med utvalget.

Avstanden fra distriktsbutikkene til nærmeste konkurrent ble kartlagt i spørreundersøkelsen med følgende resultat (n = 314):

0 – 9 kilometer	31,8 %
10 – 19 kilometer	38,5 %
Over 20 kilometer	19,1 %
Må benytte båt eller ferge	10,5 %

Dersom det benyttes 20 km som avstand for de butikker hvor kundene må benytte båt/ferge ved besøk av konkurrent, kan vi beregne at distriktsbutikkene har om lag 15 kilometer som gjennomsnittlig avstand til nærmeste konkurrent. Dette samsvarer med data fra tidligere undersøkelse av distriktsbutikker.

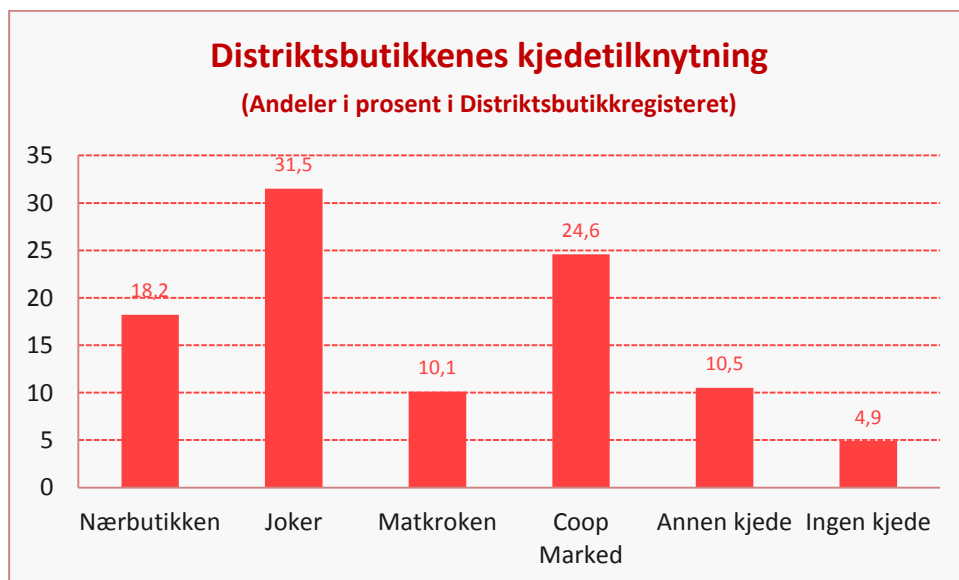
Som åpent spørsmål i spørreundersøkelsen skulle det angis antall innbyggere i butikkens nærmarked og et anslagsvis antall kundebesøk i en normal uke. Med utgangspunkt i antall innbyggere i nærmarkedet, er det i figur 2 vist den prosentvise andel av butikker i de inndelte grupper. Vel 55 prosent av distriktsbutikkene har under 301 innbyggere i det de regner som sitt nærmarked. Bruker vi resultatet fra spørreundersøkelsen som norm, betyr det at 535 butikker står som eneste tilbyder av varer og tjenester i 535 småsamfunn med gjennomsnittlig 160 innbyggere.

Figur 2

3.3. Distriktsbutikkens tilknytning til kjeder

Distriktsbutikkregisteret forteller at 95 prosent av butikkene var tilknyttet kjeder eller annen forpliktende samarbeidsform. Dette er en større andel enn den som ble kartlagt i undersøkelsen i 2012.

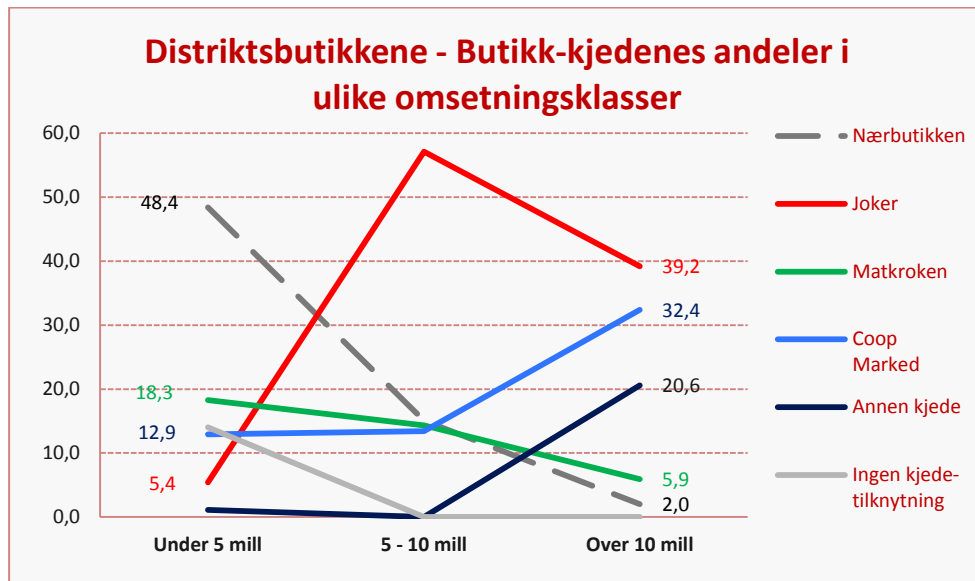
Figur 3

Årets spørreundersøkelse viser en litt større svarandel fra Joker-butikker, en litt lavere andel for Coop Marked og kun mindre avvik for andre kjeder/grupper.

I figur 4 er vist butikkjedenes andel av distriktsbutikkene inndelt i omsetningsklasser.

Nærbutikken er den dominerende kjede blant distriktsbutikker med butikkomsetning under 5 millioner eksklusive merverdiavgift. Joker er den dominerende kjede blant de mellomstore butikker og er også størst i gruppen for de største butikker. I gruppen med butikker med

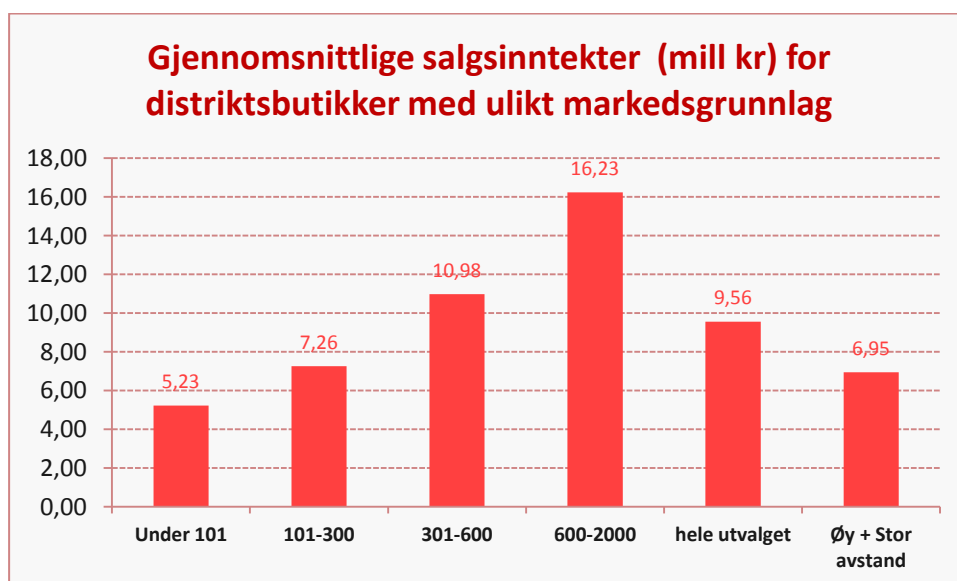
omsetning over 10 millioner kroner ser vi også at Coop Marked og andre kjeder (Bunnpris, Spar, Kiwi mv) har størst andel for sine butikker.

Figur 4

3.4. Distriktsbutikkens omsetning og omsetningsutvikling

Spørreundersøkelsen med svar fra 314 butikker, viste en beregnet gjennomsnittlig omsetning (salgsinntekter) på 9,56 millioner kroner eksklusive merverdiavgift. Tar vi med butikkenes inntekter ved tilleggstenester og tar hensyn til at spørreundersøkelsen har en underrepresentasjon i gruppen av distriktsbutikker med størst omsetning, kan vi anslå den samlede omsetning i distriktsbutikkene til ca 10 milliarder kroner.

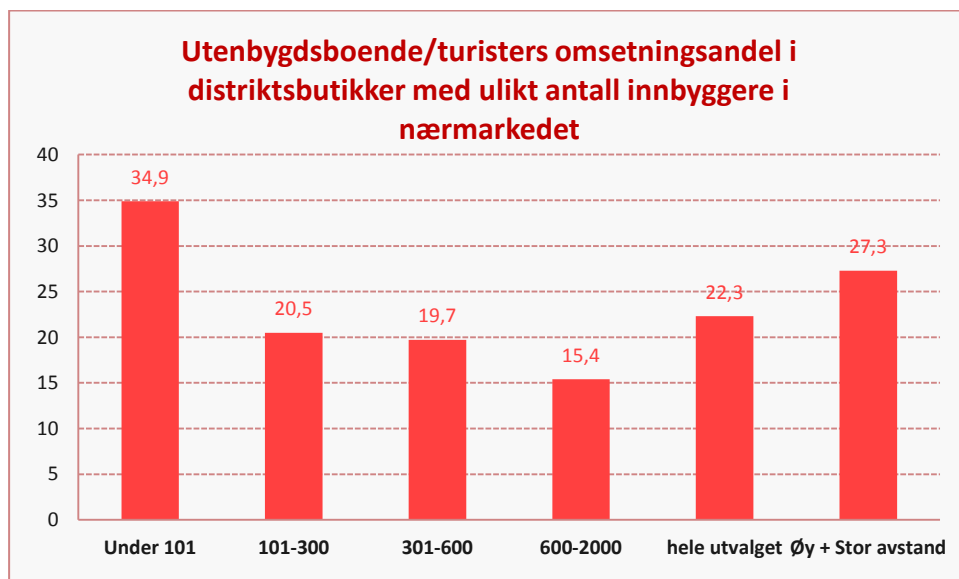

Figur 5

Figur 5 viser gjennomsnittlig salgsinntekt for distriktsbutikker inndelt ut i grupper ut fra antall innbyggere i nærmarkedet. Beregningene av gjennomsnittsomsetningen til butikkene i de ulike markedsområder viser klart at distriktsbutikken som eneste butikk i området oppnår et større omsetningsvolum med økende størrelse på nærmarkedet.

Gjennomsnittlig innbyggertall i gruppen med minst kundegrunnlag, var 67 mens gjennomsnittlig salgsinntekt for butikkene i denne gruppe var 5,23 millioner kroner. Gjennomsnittlig omsetning pr innbygger i nærmarkedet er da ca 78 000 kroner. Sammenligner vi dette med gjennomsnittlig omsetning pr innbygger for dagligvarebutikker beregnet for Norge i 2013 som kr 29 742, forteller det at butikkene i disse små bygdesamfunn har en betydelig omsetning fra turister og bosatte i områder utenfor det som ses på som butikkens nærmarked.

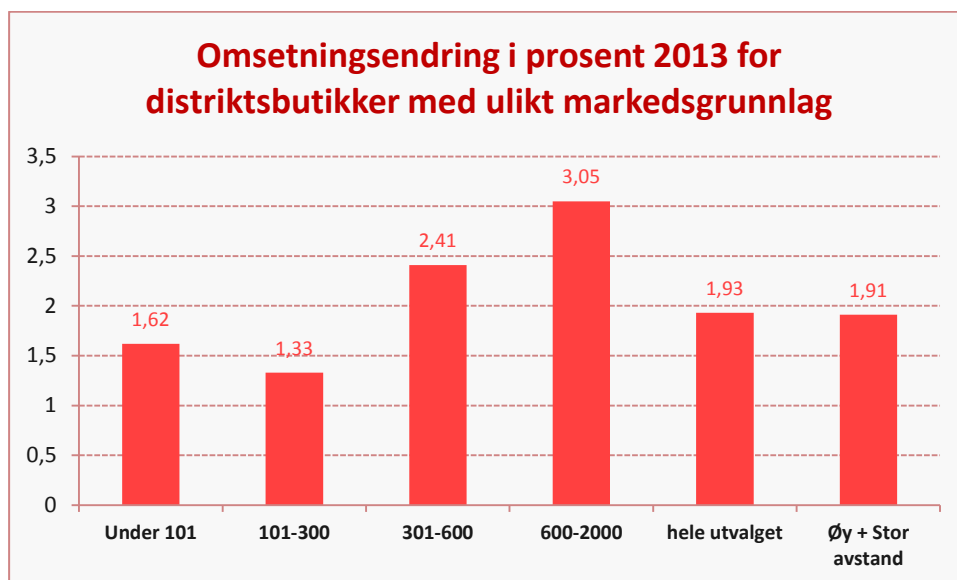
Distriktsbutikkene med lokalisering i kommunesentre hadde ifølge spørreundersøkelsen en gjennomsnittlig salgsinntekt i 2013 på 16,7 millioner kroner ekskl mva. To tredeler av butikkene hadde omsetning over 10 millioner. Butikkene i områder karakterisert som turiststed/hytteområde, hadde en gjennomsnittlig salgsinntekt på 9,7 millioner. Her var det stor spredning i omsetningsstørrelse og 73 prosent av butikkene hadde salgsinntekter under 10 millioner kroner.

Figur 6

Med utgangspunkt i butikkledernes anslag på andelen av omsetningen fra utenbygdsboende og turister vises i figur 6 gjennomsnittet for distriktsbutikker i områder med ulik størrelse på nærmarkedet. Gjennomsnittet for hele utvalget var 22,3 prosent. Dette skulle tilsi en omsetning for distriktsbutikkene fra turister og utenbygdsboende på anslagsvis 2,3 milliarder kroner ekskl mva. Andelen ekstraomsetning er naturlig nok størst i de minste markedsområdene og for butikker med beliggenhet på øyer og med mer enn 20 kilometers avstand til nærmeste konkurrent.

Figur 7

Svarene i spørreundersøkelsen viste at distriktsbutikkene hadde en gjennomsnittlig omsetningsvekst på 1,93 prosent i 2013. Gjennomsnittet for dagligvarebutikker var ifølge SSB's terminstatistikk 3,3 prosent. Undersøkelser gjennomført av Institutt for bransjeanalyser viser at det har vært en svakere omsetningsutvikling for distriktsbutikkene enn for dagligvarebransjen i alle år etter 2008.

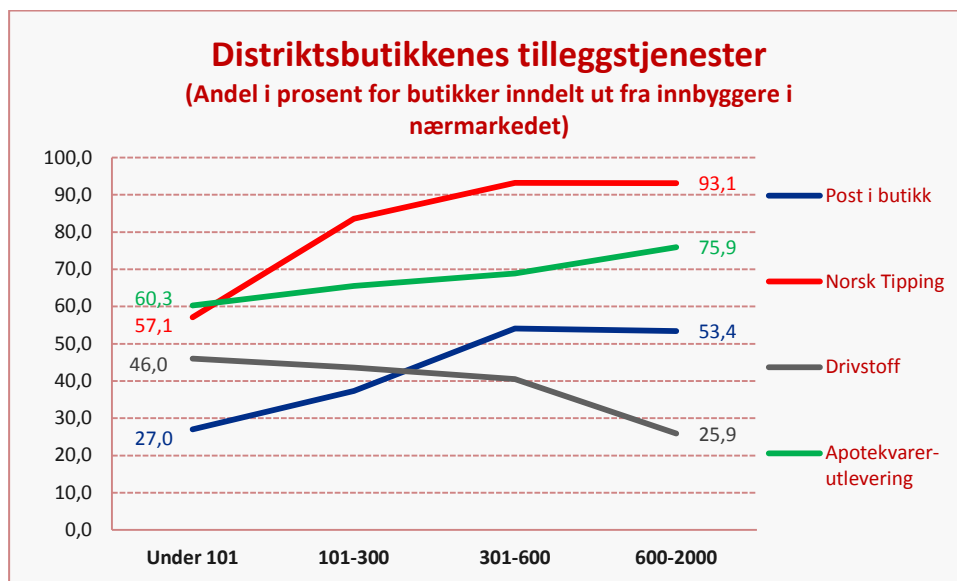
Figur 7 viser at det er distriktsbutikkene i markedsområder med stort nærmarked som har hatt best utvikling i 2013. Det er imidlertid store variasjoner i omsetningsutviklingen innen de enkelte grupper. Som gjennomsnitt hadde en av fem butikker en nedgang i omsetningen på over 1 prosent, en tredel hadde nullvekst (mellom -1 og +1 %) og litt under halvparten hadde omsetningsøkning over 1 prosent.

3.5. Distriktsbutikkens tilleggstenester

Kartleggingen av tilleggstenester i spørreundersøkelsen viste følgende andeler for distriktsbutikkene (n = 314):

Post i butikk	41,7 %
Kommisjonær Norsk Tipping	81,5 %
Rikstoto	12,4 %
Drivstoff	39,2 %
Kafe, pub	18,5 %
Marina	7,3 %
Apotekvarer – utlevering	65,5 %
Bibliotektenester	7,6 %
Turistinformasjon	12,7 %
Miljøstasjon	22,9 %
Kommunale tenester	10,2 %

I gjennomsnitt hadde distriktsbutikkene 3,2 tilleggstjenester.

Figur 8

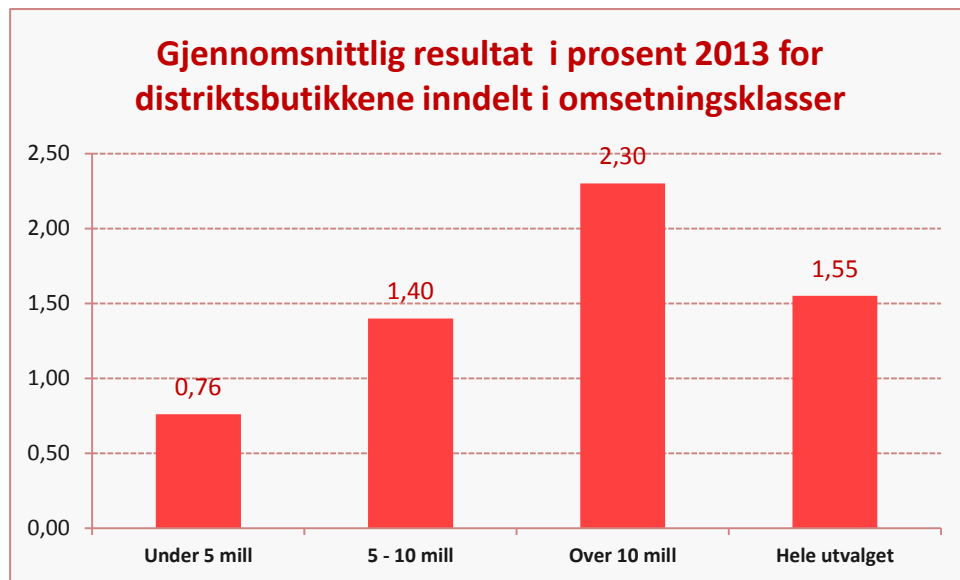
I figur 8 er vist fordelingen av de mest utbredte tilleggstjenester i ulike markedsområder. Tippetjeneste og Post i butikk finner vi i økende grad i butikkene i de største markedsområder, mens drivstoff som tilleggstjeneste er mest utbredt i mindre markedsområder. For de andre kartlagte tilleggstjenester er det i butikkene med minst antall innbyggere i nærmarkedet at det er størst andel med kafe/pub, turistinformasjon, kommunale tjenester og bibliotekstjenester. Andelen for miljøstasjon viste kun mindre variasjoner.

Tilleggstjenester skal bidra til å gi innbyggerne i markedsområdet og turister et utvidet servicetilbud, skape større attraktivitet som sted besøke og ikke minst gi ekstra inntekt til butikken. Distriktsbutikkene oppnår imidlertid ikke godtgjørelse for alle tilleggstjenester som tilbys. Kartleggingen gjennom spørreundersøkelsen og analyser av regnskapene viser at inntektene av tilleggstjenester i gjennomsnitt er om lag 8 prosent av bruttofortjenesten av varesalget. I mindre butikker står tilleggsinntektene for en langt større del av butikkens inntekter. Gjennomsnittet for butikker med omsetning under 2,5 millioner er for eksempel ca en tredel av bruttofortjenesten.

3.6. Andre økonomistørrelser for distriktsbutikker

I spørreundersøkelsen ble respondentene bedt om å besvare nivået på bruttofortjenesten og resultat før skatt, begge mål i prosent og for 2013. Gjennomsnittlig bruttofortjeneste for de 314 distriktsbutikkene var 21,9 prosent. Det var kun mindre variasjoner i nivået på bruttofortjenesten når vi deler inn butikkene etter omsetningsstørrelse og ved inndeling etter antall innbyggere i nærmarkedet. Ser vi nærmere på andelen av butikker i de ulike nivåområder for bruttofortjenesten, er bildet noe endret.

Blant butikkene med et nærmarked under 101 innbyggere hadde 31,8 prosent av butikkene en bruttofortjeneste under 20 prosent og 11,1 prosent hadde bruttofortjeneste over 26 prosent. Til sammenligning hadde 12,0 prosent av butikkene med et nærmarked over 600 innbyggere en bruttofortjeneste under 20 prosent og ingen av butikkene innen gruppen hadde en bruttofortjeneste over 26 prosent. Forklaringen på disse ulikhetene kan nok først og fremst hentes i variasjoner sortiment.

Figur 9

Figur 9 viser gjennomsnittlig resultat før skatt i prosent 2013 i distriktsbutikkene inndelt i omsetningsklasser. Resultatet i prosent øker med økende omsetning. 21,3 prosent av butikkene hadde negativt resultat i 2013. I omsetningsgruppen under 5 millioner var denne andel 35,5 prosent, mens den for butikker over 10 millioner var kun 7,8 prosent.

Omregnet til kroner får vi følgende gjennomsnittresultat for distriktsbutikker:

Butikker med omsetning under 5 millioner	24 000
Butikker med omsetning 5 – 10 millioner	104 000
Butikker med omsetning over 10 millioner	412 000
Gjennomsnitt for utvalget	148 000

Denne beregning viser at det er inntekter gjennom tilleggstjenester som bidrar til at gjennomsnittsbutikken i omsetningsgrupper under 10 millioner oppnår et positivt resultat.

Inndeles distriktsbutikkene ut fra størrelsen på nærmarkedet, er det kun mindre variasjoner i resultatet før skatt regnet i prosent.

3.7. Andre fakta om distriktsbutikkene

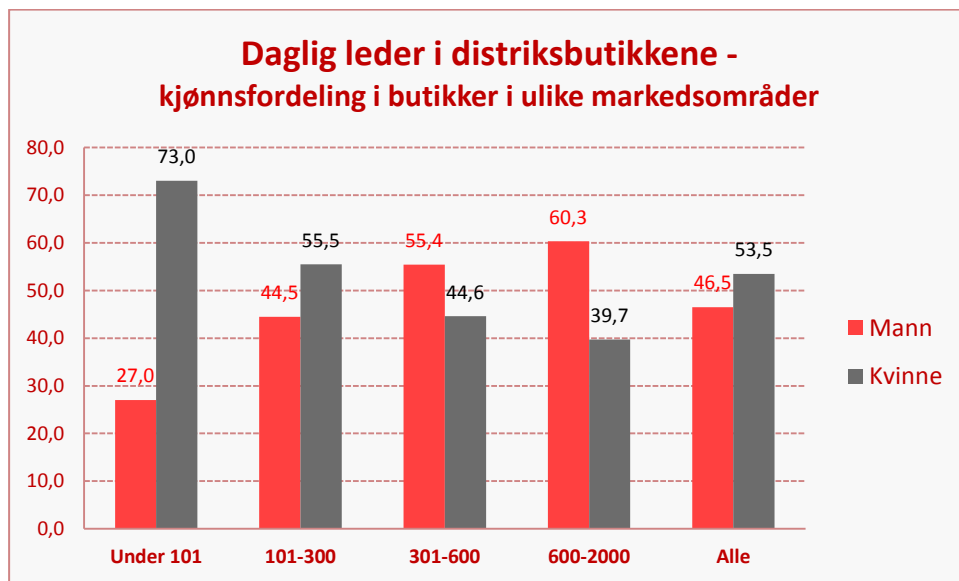
Deltakelse i Merkur-programmet

Analyse av Distriktsbutikkregisteret og kartleggingen i spørreundersøkelsen viste begge at ca 59 prosent av distriktsbutikkene deltar i Kommunal- og Regionaldepartementets Merkur-program. Programmet som ble startet i 1995, retter seg først og fremst mot mindre dagligvarebutikker i små lokalsamfunn og med en avstand til nærmeste konkurrerende butikk på minimum 10 kilometer. Deltakelse innebærer gjennomføring av et grunnleggende opplæringsprogram med faglig bistand fra et konsulentapparat med spesialkunnskaper om drift av mindre distriktsbutikker. Videre følges deltakerne opp med årlige besøk, faglige samlinger og med spesiell bistand dersom butikkene er i fare for å komme i en situasjon hvor nedlegging truer.

Gjennom deltakelse i Merkur-programmet har ledere av mindre distriktsbutikker fått kvalifisert hjelp til omstilling og forbedret drift. For tiden får nærmere 600 dagligvarebutikker oppfølging av 10 autoriserte Merkur-konsulenter. Videre har deltakerne i Merkur-programmet mulighet for å dra nytte av økonomiske støtteordninger. Deltakerne kan søke om utviklingsstøtte for gjennomføring av omstillingstiltak og fra 2010 har det vært mulig å søke investeringsstøtte til utskifting av utstyr og investering i butikkdata. De økonomiske rammer for investeringsstøtten er senere øket slik at det kan søkes om bidrag til gjennomføring av større moderniseringer. I 2011 ble det videre avsatt ekstra midler til opprusting av og investering i nye drivstoffanlegg, en ordning som ble svært populær og bidro til å sikre denne viktige del av servicetilbudet til lokalsamfunnet.

Merkur-programmet har vist seg å være en vellykket satsing fra myndighetene i arbeidet med å opprettholde butikk- og servicetilbudet i småsamfunn. Dette er blant annet bekreftet gjennom tre større evalueringer av programmet. Den siste evaluering ble gjort av Møreforskning og Høgskulen i Volda våren 2014. Butikkene har fått styrket sin overlevelsessevne ved oppgradering av butikkens standard, bedre drift, tilføring av attraktive tilleggstjenester og økonomisk støtte til forbedringstiltak. Videre har deltakelsen i programmet bidratt til å gi deltakerne motivasjon til fortsatt innsats for lokalsamfunnet.

Distriktsbutikkens daglige leder

Figur 10

Figur 10 viser at 53,5 prosent av distriktsbutikkene ledes av kvinner. I butikker med under 101 innbyggere i sitt markedsområde er kvinnenes andel hele 73,0 prosent. Inndelt ut fra butikkens omsetningsstørrelse viser analyse av spørreundersøkelsen at 69,9 prosent av butikkene med omsetning under 5 millioner kroner var ledet av kvinner, mens tilsvarende andel for butikker over 10 millioner var 38,2 prosent.

Gjennomsnittsalderen for lederne av distriktsbutikker var ifølge spørreundersøkelsen 50,8 år. Det var kun mindre variasjoner i gjennomsnittsalderen ved en inndeling ut fra nærmarkedets størrelse eller ut fra omsetning for butikkene. Kun 2,5 prosent av distriktsbutikkens daglige ledere var under 30 år, mens 55,8 prosent var over 50 år.

Syssetning og arbeidseffektivitet

I spørreundersøkelsen ble det stilt spørsmål om antall ansatte i 2013 inklusive daglig leder og antall årsverk inklusiv daglig leder. Selv om det kan være en uklar tolking av hvorledes årsverk skal beregnes, gir de innkomne resultater interessante informasjon om syssetningen i distriktsbutikkene.

Gjennomsnittlig antall ansatte basert på 314 svar, var 5,06. Dette skulle tilsi at distriktsbutikkene samlet syssetter ca 5 000 personer. Gjennomsnittet for årsverk var 3,45. Omsetning pr årsverk for butikkene i utvalget var 2,77 millioner kroner. I butikker med omsetning under 5 millioner, var tilsvarende størrelse 1,81 millioner og for butikker med omsetning over 10 millioner er dette mål for arbeidseffektivitet beregnet til 3,13 millioner.

4. Distriktsbutikkens lederes syn på søndagsåpne butikker

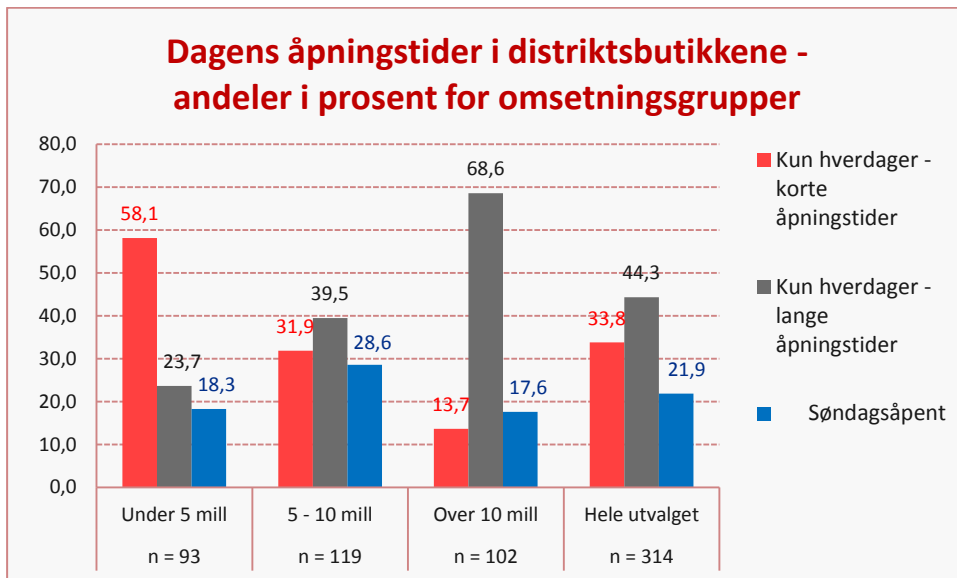
Gjennom spørreundersøkelsen ble det tatt sikte på å kartlegge nåværende bruk av søndagsåpent, sannsynlige tiltak ved en endring av lovverket med full adgang til søndagsåpent og markedsmessige og økonomiske konsekvenser for butikken ved ulike tiltak. Videre ble det fremsatt utsagn og påstander omkring åpningstider for å kunne avdekke synspunkter og holdninger hos respondentene.

4.1. Dagens åpningstider i distriktsbutikkene

Spørreundersøkelsen, med svar fra 314 butikkledere, viser at 21,9 prosent eller én av fem distriktsbutikker har åpent søndager. Dette skulle tilsi at det er 212 distriktsbutikker som har søndagsåpent i en eller annen form. Halvparten av disse har søndagsåpent hele året, mens de øvrige praktiserer søndagsåpent i turistsesong. Dette samsvarer godt med den informasjon som er innhentet gjennom personer med godt kjennskap til distriktsbutikker. Det hevdes at de fleste har iverksatt søndagsåpent innenfor dagens lovregler, men det er også enkelte distriktsbutikker som tar sjansen på å unngå kontroller og åpner butikkene søndager i perioder med store markedsmuligheter.

Noen data om de som praktiserer søndagsåpent:

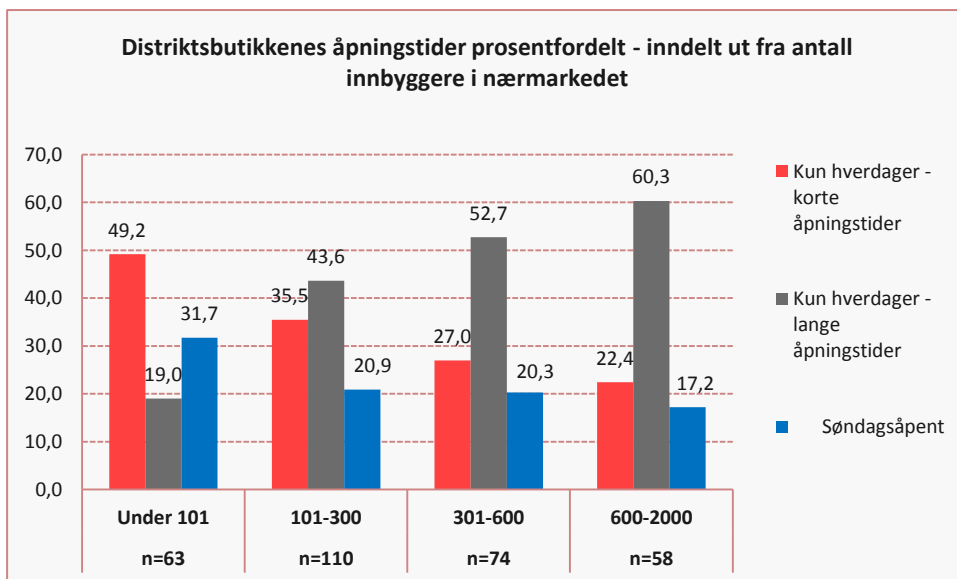
- Telemark/Agder er den landsdel som har størst andel av distriktsbutikker med søndagsåpent med 35 %
- I Nord-Norge og på Vestlandet har hver sjettede distriktsbutikk søndagsåpent
- 51,1 prosent av distriktsbutikker på turiststeder har søndagsåpent
- En av ni distriktsbutikker i kommunesentre har søndagsåpent
- Gjennomsnittlig avstand til konkurrent for de som har søndagsåpent, er 14,4 km
- Gjennomsnittlig innbyggertall i butikkens nærområde for de som har søndagsåpent er 403
- Hver fjerde butikk i kjedene Nærbutikken, Joker og Matkroken har søndagsåpent
- Butikker i Coop Marked har i liten grad søndagsåpent
- 63,8 prosent av butikker med søndagsåpent er med i Merkur-programmet
- Gjennomsnittlig omsetning for søndagsåpne var i 2013 9,28 millioner, 3 prosent lavere enn landsgjennomsnittet for distriktsbutikker
- 34,2 prosent av omsetningen er fra turister/utenbygdsboende
- Omsetningsutvikling, bruttofortjeneste og resultat avviker kun i mindre grad fra normen for distriktsbutikker

Figur 11

Figur 11 viser fordeling av åpningstider for distriktsbutikker inndelt i grupper etter salgsinntekter i 2013. Det er butikker med omsetning mellom 5 og 10 millioner hvor det er størst andel med søndagsåpent. Helårsåpent og sesongåpent om søndager er likt fordelt i denne gruppe. En tredel av butikkene med søndagsåpent karakteriserer sin beliggenhet som turiststed/hytteområde.

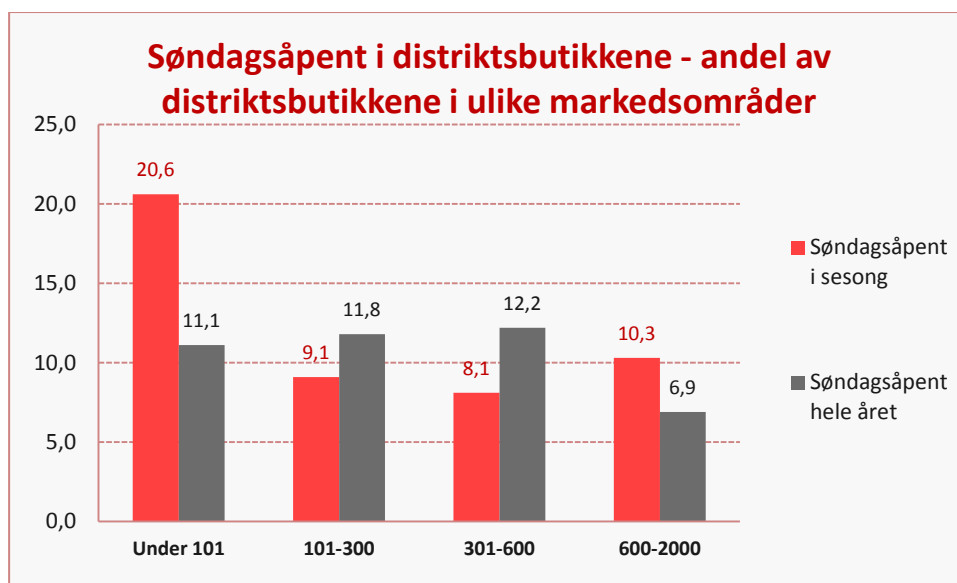
Blant butikker med omsetning under 5 millioner er sesongåpent mest utbredt, mens to tredeler av de som har søndagsåpent blant de butikker med omsetning over 10 millioner, har søndagsåpent hele året. 40 prosent av de som har søndagsåpent blant butikkene med størst omsetning, har turiststed/hytteområde som beliggenhet.

Figur 12

Figur 12 viser fordelingen av åpningstider i distriktsbutikker når disse fordeles i grupper ut fra antall innbyggere i butikkens nærmarked. I gruppen for dette minste markedsområde

finner vi høyest andel butikker med søndagsåpent og også størst andel butikker med kun åpent på hverdager og med korte åpningstider. Nær hver tredje butikk praktiserer søndagsåpent, 65 prosent av disse har åpent kun i sesong. Også 65 prosent av butikkene med søndagsåpent i disse markeder med få innbyggere, er karakterisert av kjøpmennene som turiststed/hytteområde. Butikkene i dette minste markedsområdet har størst besøksfrekvens pr uke (beregnet som forholdet mellom markedsstørrelse og antall kundebesøk i en gjennomsnittsuke) på 3,99 sammenlignet med gjennomsnittet for distriktsbutikkene på 1,89. Dette forteller om et betydelig antall kunder som turister eller bosatte i andre markedsområder.

Figur 13

Figur 13 viser fordelingen i markedsområder med ulikt antall innbyggere mellom sesongåpne søndagsbutikker og distriktsbutikker med åpent hver søndag. Sesongåpne søndagsbutikker har større andeler enn butikker som har åpent hver søndag i de minste markedsområder og også i de største markedsområder.

Andelen søndagsåpne butikker i grupper ut fra avstand til nærmeste konkurrent, viser kun mindre avvik fra gjennomsnittet for søndagsåpent i distriktsbutikker. Spørreundersøkelsen viste at andelen søndagsåpne butikker med en avstand til nærmeste konkurrent på under 10 kilometer, var størst med 23,0 prosent, mens den var lavest for butikker beliggende på øy eller med en avstand til nærmeste konkurrent på 20 kilometer. Her var andelen 20,4 prosent. Distriktsbutikker med kortets avstand til konkurrent praktiserer i større grad søndagsåpent hele året enn butikker med størst avstand til konkurrent, hvor sesongåpent om søndager var den vanligst form for søndagsåpent.

4.2. Sannsynlige tiltak ved full adgang til søndagsåpent

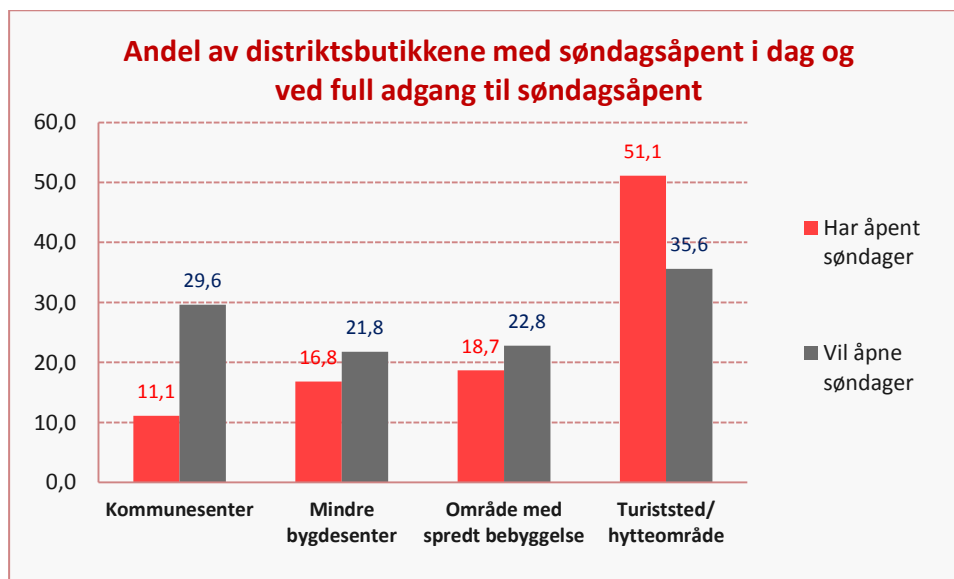
Spørsmålet til lederne av distriktsbutikker om sannsynlige tiltak ved full adgang til søndagsåpent hadde følgende svaralternativer:

- Ingen endring i nåværende åpningstider
- Utvidelse av åpningstidene på hverdager
- Start med søndagsåpent i sesong/deler av året
- Start med søndagsåpent hele året

Gjennomsnittet for de avgitte svar var følgende:

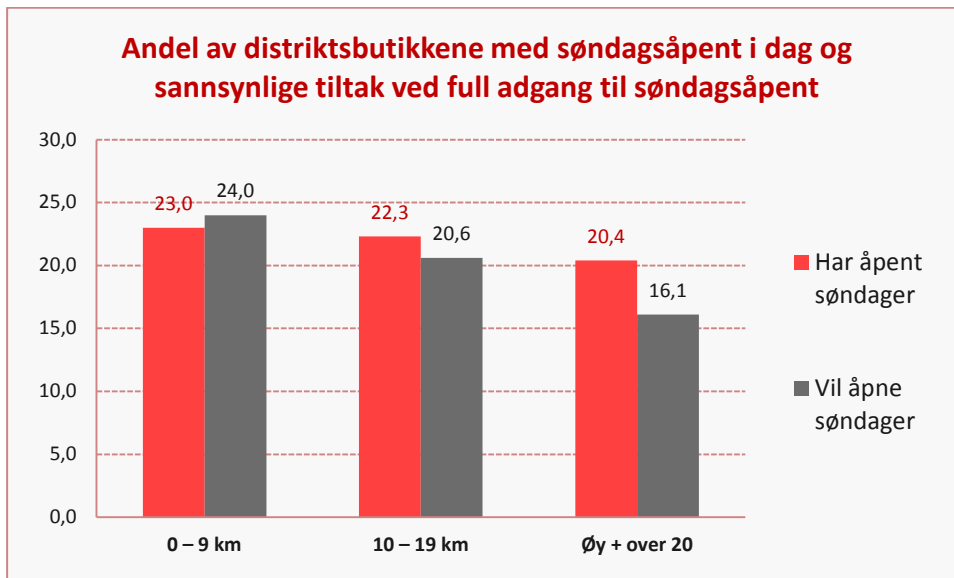
- Ingen endring av åpningstider 68,8 %
- Utvidelse av åpningstidene på hverdager 6,4 %
- Start med søndagsåpent i sesong 16,9 %
- Start med søndagsåpent hele året 8,0 %

Hver fjerde distriktsbutikk ser søndagsåpent som et sannsynlig tiltak dersom det blir adgang til dette gjennom lovverket. To av tre butikker vil starte med åpent søndager i sesong. Summen av andelen distriktsbutikker med søndagsåpent i dag og de sannsynlige tiltak ved et lovforslag som gir full adgang til søndagsåpent, er beregnet til 46,8 prosent eller litt under halvparten av distriktsbutikkene.

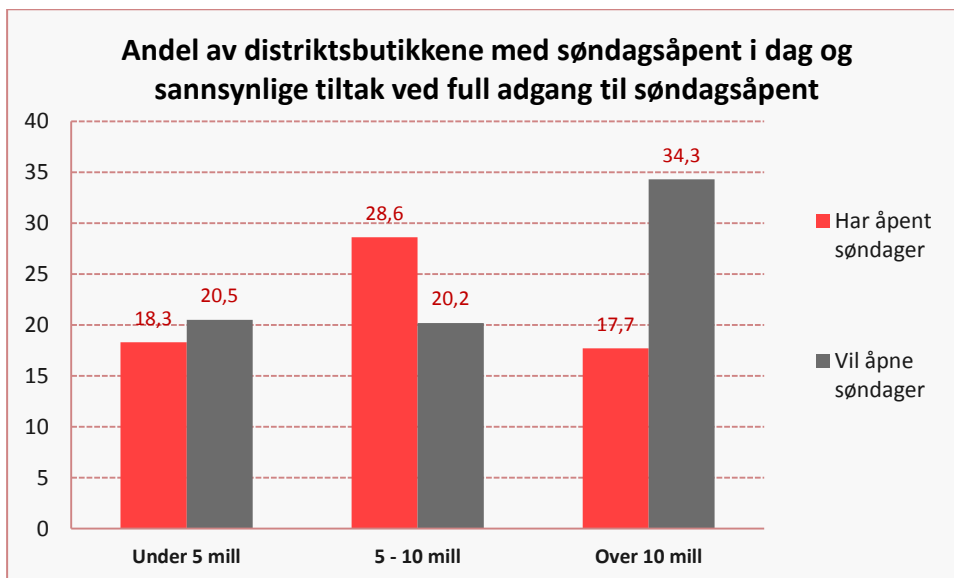
Figur 14

I figur 13 er vist andelen av søndagsåpent i dag og sannsynlige tiltak ved lovendring fordelt på grupper av distriktsbutikker ut fra beliggenhet/markedsområde. Det er i butikker med beliggenhet karakterisert som turiststeder som i størst grad vil benytte seg av adgangen til søndagsåpent. Sannsynligvis er dette steder som ikke har blitt definert som turiststed med utgangspunkt i dagens lovregler. Tre av ti distriktsbutikker med beliggenhet i kommunesentre vil vurdere søndagsåpent, de fleste med åpent alle søndager.

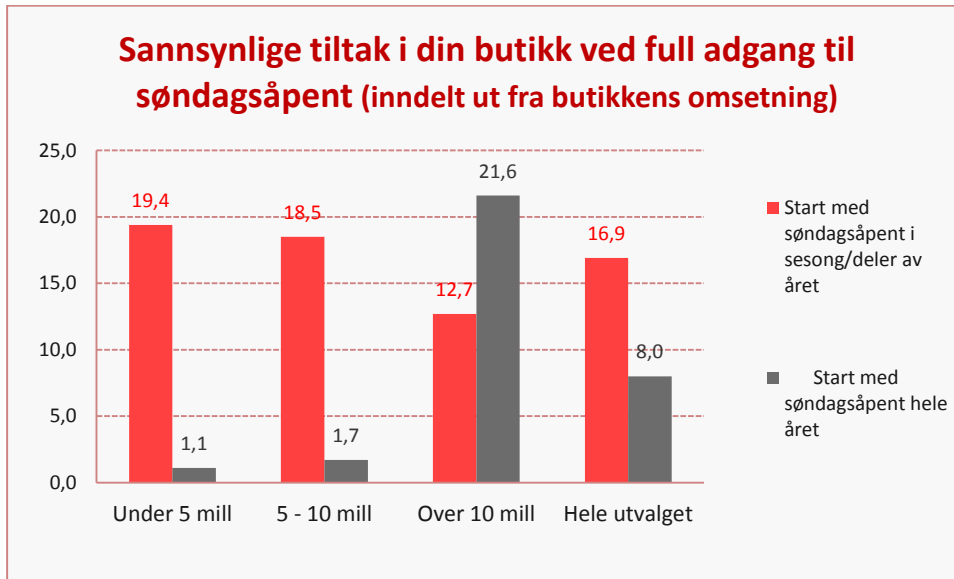
Figur 15

Figur 15 viser andelen av distriktsbutikker som har søndagsåpent i dag og de sannsynlige tiltak som vil bli satt i verk ved full adgang til søndagsåpent. Butikker med kortest avstand til konkurrent har i dag størst andel søndagsåpne butikker og er den gruppe som i størst grad vil innføre søndagsåpent ved utvidet adgang til dette. De av distriktsbutikkene som er lokalisert på øy eller med avstand til konkurrent på over 20 kilometer og som har planer om søndagsåpent, vil hovedsakelig praktisere sesongåpent.

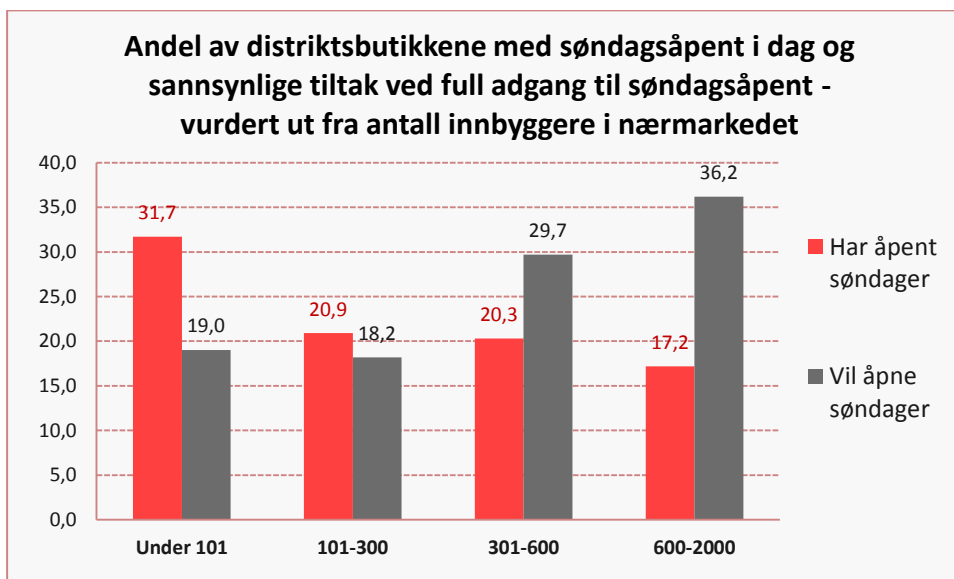
Figur 16

Figur 16 viser andeler av distriktsbutikkene i ulike omsetningsklasser som har søndagsåpent i dag og andeler for de butikkene som sannsynlig vil innføre søndagsåpent ved en lovendring som gir full adgang til dette. I dag er det i de mellomstore butikker ut fra omsetning at det er mest utbredt med søndagsåpent. Ved full adgang til søndagsåpent vil det være de største butikkene som i størst grad vil innføre søndagsåpent. Samlet vil da halvparten av butikkene med over 5 millioner i omsetning ha søndagsåpent i hele eller deler av året.

Figur 17

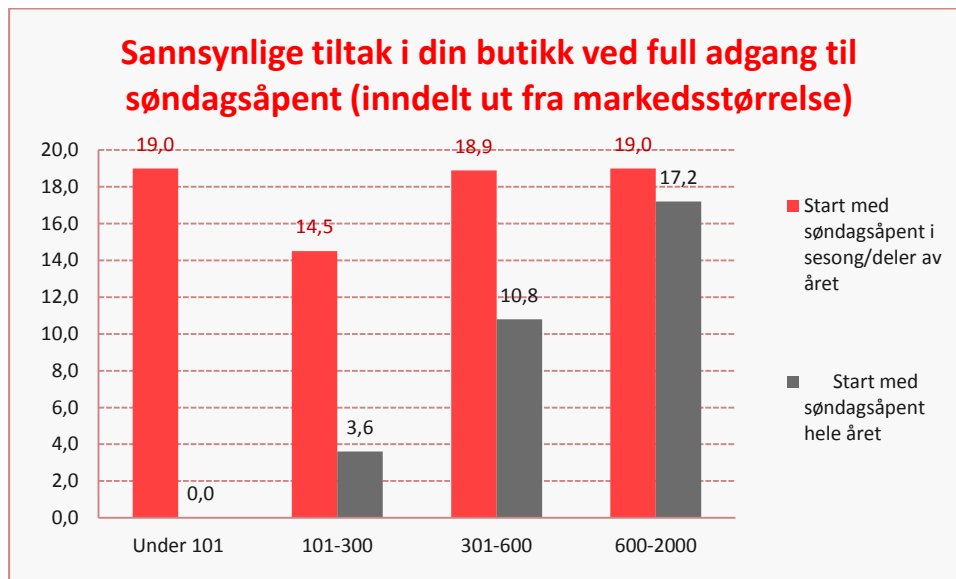
Figur 17 viser at det er sesongåpent som vil være det vanligste ved innføring av søndagsåpent for distriktsbutikker med omsetning under 10 millioner, mens det vil være mest utbredt med søndagsåpent hele året for butikker med omsetning over 10 millioner.

Figur 18

Figur 18 viser andelen av distriktsbutikker som har søndagsåpent i dag og andelen som sannsynligvis vil innføre søndagsåpning dersom det blir gitt full adgang til dette. Distriktsbutikkene er i denne grafen inndelt ut fra antall innbyggere i butikkens nærmarked. Det er butikker i den gruppe med færrest innbyggere i nærmarkedet som praktiserer mest søndagsåpent i dag, mens det er de butikker i områder med størst innbyggertall som i størst grad vil innføre søndagsåpent. Samlet vil dette føre til at om lag halvparten av distriktsbutikkene i de minste markedsområder og distriktsbutikker i områder med mer enn

300 innbyggere vil ha søndagsåpent ved en eventuell lovendring, mens dette vil være situasjonen for fire av ti butikker i markedsområder med innbyggertall mellom 101 og 300.

Figur 19

Figur 19 viser fordelingen mellom søndagsåpent i sesong og søndagsåpent hele året for distriktsbutikker som sannsynligvis vil innføre søndagsåpent ved full adgang til dette. Butikkene i de minste markedsområdene vil kun satse på søndagsåpent i sesong, mens halvparten av butikkene i de største markedsområdene vil satse på søndagsåpent hele året.

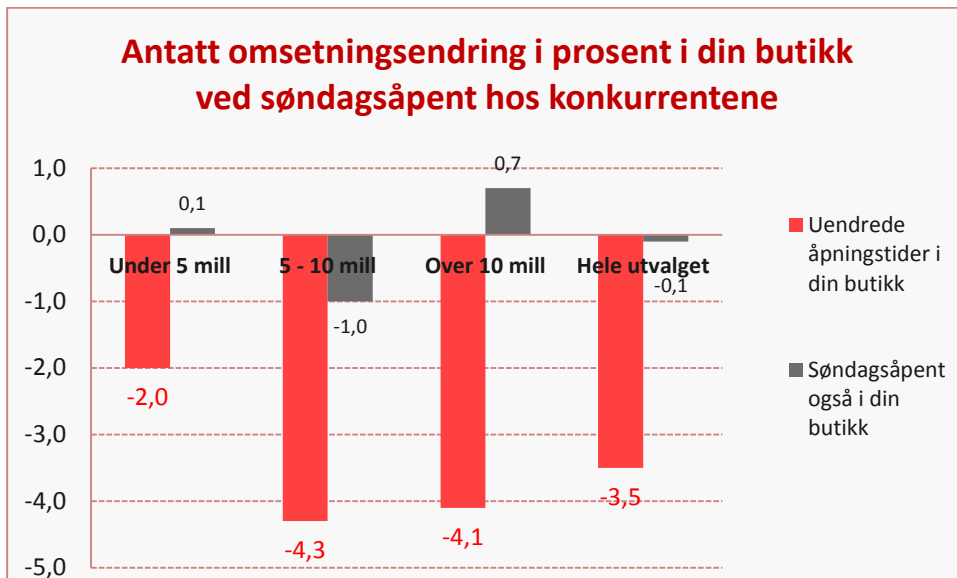
4.3. Konsekvenser for distriktsbutikkens omsetning

I spørreundersøkelsen ble det stilt følgende to spørsmål om hvorledes søndagsåpent ville innvirke på butikkens omsetning:

- Antatt omsetningsendring ved søndagsåpent hos konkurrenter og uendrede åpningstider i din butikk
- Antatt omsetningsendring ved søndagsåpent hos konkurrenter og også i din butikk

Svar på spørsmålene skulle gis i alternative nivåer for nedgang i omsetning, uendret omsetning (+/- 0) og alternative nivåer for økning.

Med utgangspunkt i svarene er det gjennomført en beregning av gjennomsnittsendring ut fra vekting av antall besvarelser i de ulike nivåer for omsetningsendring.

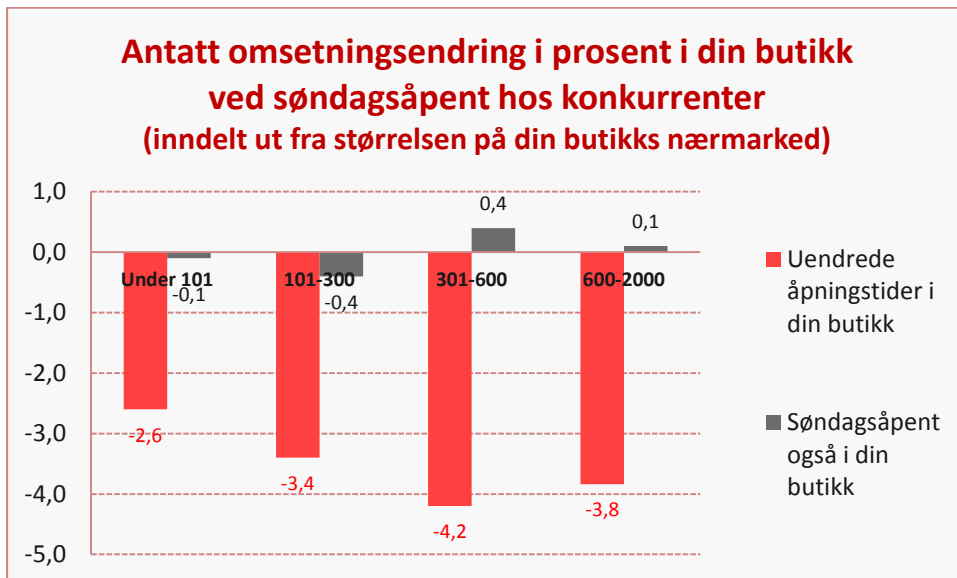
Figur 20

I figur 20 er vist gjennomsnittlig omsetningsendring for distriktsbutikkene totalt og i omsetningsgrupper ved søndagsåpent hos konkurrenter og uendrede åpningstider i egen butikk og ved også søndagsåpent både hos konkurrenter og i egen butikk.

Gjennomsnittet for distriktsbutikkene viser en antatt nedgang i omsetningen på 3,5 prosent dersom kun konkurrenter har søndagsåpent. Kun 2,9 prosent av butikkene så for seg en økning i egen omsetning ved dette alternativet, 49 prosent regnet med nedgang i omsetningen og 48,1 prosent antok en nullsituasjon. 14 prosent av distriktsbutikkene eller en av syv, regnet med en omsetningsnedgang på over 10 prosent.

Butikker med omsetning under 5 millioner, antok at konkurrentåpning på søndager ville føre til nedgang i omsetningen med gjennomsnittlig 2,0 prosent. 30,1 prosent besvarte nedgang, 67,7 prosent en nullsituasjon og 2,2 prosent så muligheten for en økning av omsetningen ved dette alternativet. En av seks butikker i denne omsetningsgruppe antok mer enn 5 prosent omsetningsnedgang.

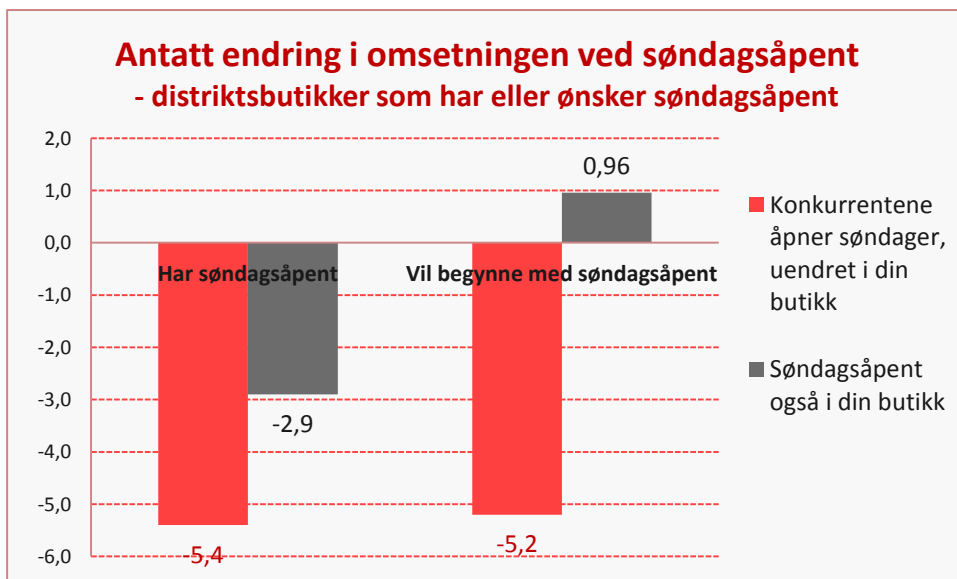
Gjennomsnittlig omsetningsendring for distriktsbutikkene ved alternativet søndagsåpent både hos konkurrenter og i egen butikk er beregnet til en nedgang på 0,1 prosent. 19,4 prosent av butikkene antok nedgang i omsetningen, mens 24,8 prosent regnet med å kunne øke omsetningen. Som figuren viser viste gjennomsnittet for de mellomstore butikker en nedgang i omsetningen, mens de største butikkene antok de ville kunne oppnå omsetningsvekst, om enn relativt beskjeden.

Figur 21

Figur 21 viser antatt endringer i omsetningen for distriktsbutikkene inndelt ut fra antall innbyggere i nærmarkedet. Mønsteret er langt på vei det samme som ved en inndeling av butikkene etter omsetningsstørrelse (figur 20). Flertallet av butikkene i markedsområder med færrest innbyggere, har omsetning under 5 millioner og ser for seg minst omsetningsnedgang ved søndagsåpent kun hos konkurrenter.

Distriktsbutikker med lokalisering på øy eller har over 20 kilometer til nærmeste konkurrent, anslår en gjennomsnittlig omsetningsnedgang på 1,6 prosent dersom konkurrentene starter med søndagsåpent og åpningstidene er uendret i egen butikk. Ved søndagsåpent også i egen butikk, forventes en gjennomsnittlig økning av omsetningen med 0,6 prosent.

Figur 22

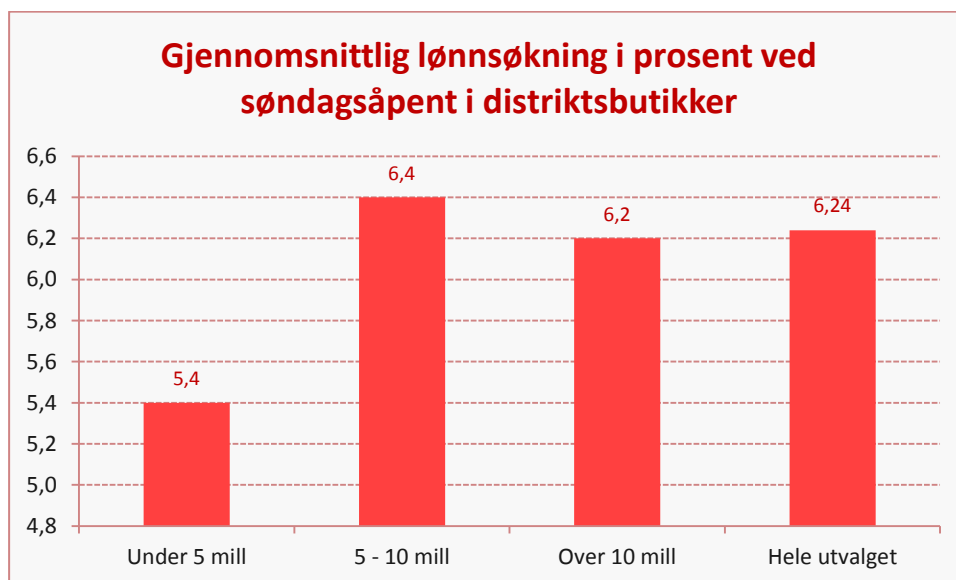
Figur 22 viser antatte endringer i omsetningen for distriktsbutikker som har søndagsåpent i dag og for de som ønsker å starte med søndagsåpent. Dersom konkurrentene starter med

søndagsåpent og åpningstidene er uendret i egen butikk, antar de distriktsbutikker som har søndagsåpent i dag at omsetningen vil falle med i gjennomsnitt 5,4 %. 59,4 prosent av butikkene forventer nedgang i omsetningen og hver femte butikk mener denne nedgang vil være på over 10 prosent. Ved tilpasning av åpningstidene på søndager, regner disse butikker med at omsetningstapet vil begrenses til i gjennomsnitt 2,6 prosent.

De som sier de sannsynligvis vil starte med søndagsåpent, mener omsetningsfallet ved søndagsåpent kun hos konkurrenter, vil bli gjennomsnittlig 5,2 prosent. De som vil satse på søndagsåpent hele året, mener omsetningstapet vil være 6,5 prosent ved å ha uendrede åpningstider i egen butikk, mens de som vil satse på sesongåpent, regner med et omsetningstap på 4,5 prosent. Ved iverksetting av søndagsåpent også i egen butikk, er antatt omsetningsendring beregnet til i gjennomsnitt + 0,96 prosent. Butikkene med planlagt søndagsåpent hele året, antar å kunne oppnå en omsetningsvekst på 2,3 prosent og de med åpent søndager i sesong, regner med en vekst på 0,33 prosent.

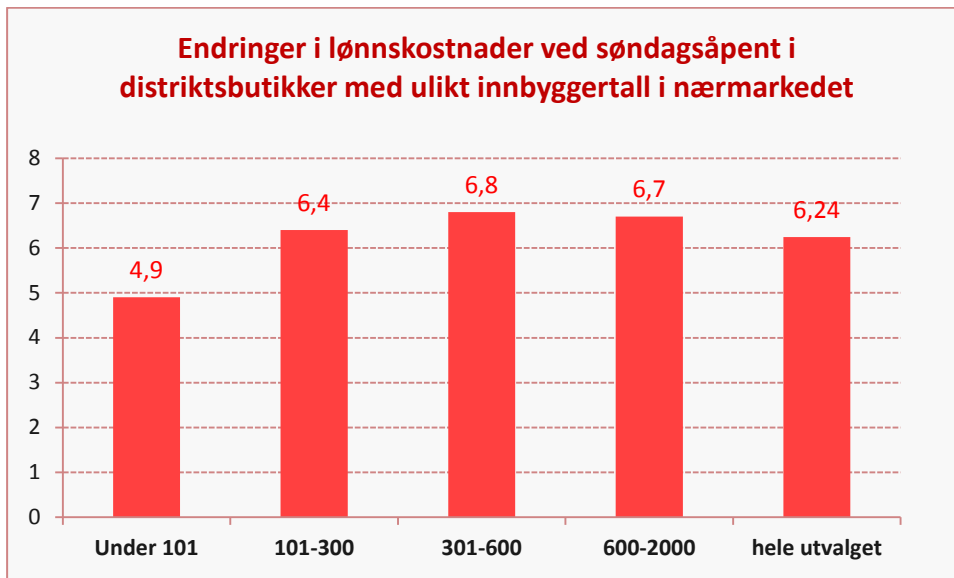
4.4. Endringer i lønnskostnader ved søndagsåpent

Lønnsomheten ved å ha søndagsåpne distriktsbutikker vil i hovedtrekk bestemmes av omsetningsutviklingen og endringer i butikkens lønnskostnader. I spørreundersøkelsen ble det derfor stilt spørsmålet «Antatt endring i lønnskostnadene ved søndagsåpent i din butikk». Svarene skulle angis med avkryssing i intervaller fra uendret nivå til en økning på over 20 prosent. Gjennomsnittlig endring i lønnsprosenten er beregnet statistisk.

Figur 23

Lønnsøkningen for hele utvalget (n = 314) var i gjennomsnitt 6,24 prosent. 21,3 prosent av butikkene mente de kunne oppnå et uendret nivå på lønnskostnadene ved søndagsåpent, mens 16,8 prosent av utvalget regnet med en økning på over 10 prosent. Butikkene med omsetning under 5 millioner var den gruppe som mente de ville få minst økning i lønnskostnadene.

Figur 24

Antatt endringer i lønnskostnadene for distriktsbutikkene når disse inndeles ut fra størrelsen på nærmarkedet, viser at det er butikkene med minst naturlig kundegrnlag som regner med minst økning av lønnskostnadene ved søndagsåpent. De butikkene som praktiserer søndagsåpent i dag anslår økningen i lønnskostnader ved søndagsåpent til 3,95 prosent, mens de som har planer om søndagsåpent regner med en lønnsøkning på 5,4 prosent.

4.5. Spørsmål som avdekker holdninger knyttet til søndagsåpne butikker

Som ledd i arbeidet med å kartlegge synspunkter og holdninger til problematikken rundt søndagsåpne butikker, ble det i spørreundersøkelsen fremsatt en del påstander/utsagn som det skulle tas stilling til ved å besvare alternativene helt enig, delvis enig, delvis uenig og helt uenig. De avgitte svar er bearbeidet ved prosentberegning i de enkelte grupper og ved beregning av prosentener som skal gi uttrykk for enig eller uenig ved å vekte svarene med vektall 2 for enig og uenig og vektall 1 for delvis enig og delvis uenig.

Tabell 1: I hvilken grad er du enig/uenig i følgende utsagn om butikkens åpningstider?

Utsagn/Påstand	Enig	Uenig
Dagens regler for åpningstider bør beholdes uendret	89,1	10,9
Forbrukernes kjøp av dagligvarer vil øke ved søndagsåpne butikker	30,6	69,4
Mindre dagligvarebutikker vil bli vinnere ved åpent på søndager	26,6	73,4
Søndagsåpne butikker er et naturlig innslag i et moderne samfunn	28,2	71,8
Kun mindre butikker bør få adgang til søndagsåpent	52,7	47,3
Miljøhensyn bør telle sterkt ved endret adgang til søndagsåpent	61,6	38,4
Søndag blir ukens største handledag	5,9	94,1
De ansatte ønsker ikke å jobbe på søndager	86,1	13,9

Tabell 1 viser beregnet gjennomsnitt av svarene fra ledere av 314 distriktsbutikker.

Påstand 1: Dagens regler for åpningstider bør beholdes uendret:

- 9 av 10 ledere av distriktsbutikker mener det ikke er behov for å endre dagens regelverk for butikkenes åpningstider
- I markeder med under 101 innbyggere er 78,8 prosent enig i utsagnet, mens andelen enige i markeder med 101 – 300 innbyggere er hele 95,4 prosent
- De butikker som har søndagsåpent i dag er 83,3 prosent enige, mens andelen enige er 74,6 prosent blant de som vil starte med søndagsåpent dersom dette tillates

Påstand 2: Forbrukernes kjøp av dagligvarer vil øke ved søndagsåpne butikker:

- 7 av 10 ledere av distriktsbutikker er uenig i denne påstand
- 74 prosent av butikkene med omsetning over 10 millioner kroner er uenige i påstanden, mens andelen uenige er 65 prosent for butikker med omsetning under 5 millioner.
- 40,2 prosent av distriktsbutikkene med nærmarked over 600 innbyggere er enige i påstanden
- 41,5 prosent av de som praktiserer søndagsåpent i dag er enige i påstanden og blant de som ønsker å ta i bruk søndagsåpent er halvparten enig i at kundene vil øke sitt forbruk.

Påstand 3: Mindre dagligvarebutikker vil bli vinnere ved åpent på søndager

- 73,4 prosent av lederne av distriktsbutikkene er uenige i denne påstanden
- Lederne av butikkene i de minste markedsområder er 70 prosent uenige i påstanden
- 35,2 prosent av de som har søndagsåpent mener de mindre butikker er vinnere og hele 47,8 prosent av de som har planlagt å starte med søndagsåpent ser de mindre dagligvarebutikker som vinnere.

Påstand 4: Søndagsåpne butikker er et naturlig innslag i et moderne samfunn

- 71,8 prosent av ledere i distriktsbutikker er uenige i denne påstanden
- Andelen uenige er blant butikkene med lavest omsetningsnivå
- 38,1 prosent av butikkene i de største markedsområder er enige i påstanden om at søndagsåpne butikker er et naturlig innslag i et moderne samfunn
- Nær halvparten av de som har søndagsåpent og de som ønsker søndagsåpent er enige i påstanden.

Påstand 5: Kun mindre butikker bør få adgang til søndagsåpent

- 52,7 prosent av lederne i distriktsbutikker er enige i påstanden
- Blant butikker med over 10 millioner i omsetning er seks av ti uenige i påstanden
- 74,3 prosent av de som har søndagsåpent i dag er enig i at kun mindre butikker bør kunne ha søndagsåpent
- 61 prosent av de butikker som ønsker søndagsåpent er enige i påstanden

Påstand 6: Miljøhensyn bør telle sterkt ved endret adgang til søndagsåpent

- 61,6 prosent av lederne i distriktsbutikkene er enig i påstanden
- Enigheten er lavest med 52,6 prosent blant butikkene med omsetning over 10 millioner
- Halvparten av butikkene i markedsområder med mer enn 600 innbyggere er uenig i påstanden

Påstand 7: Søndag blir ukens største handledag

- 94,1 prosent av distriktsbutikkene er uenige i denne påstand
- 92,0 prosent av de som har søndagsåpent og 93,6 prosent av de som har planer om søndagsåpent, er uenige i denne påstand.

Påstand 8: De ansatte ønsker ikke å jobbe på søndager

- 86,1 prosent av lederne av distriktsbutikker er enige i denne påstand
- Det er kun mindre variasjoner fra gjennomsnittet når vi for denne påstand ser på enigheten i butikker med ulik omsetningsstørrelse eller butikker med ulik størrelse på nærmarkedet.
- For butikker som har søndagsåpent er imidlertid andelen enige kun 70,3 prosent og for butikker som ønsker å starte med søndagsåpent er andelen enige 83,6.

Tabell 2: Antatte konsekvenser for din butikk ved utvidet adgang til søndagsåpent

Utsagn/Påstand	Enig	Uenig
Situasjonen vil være noenlunde uendret fra dagens	64,6	35,4
Helgeturer med handel til kjøpesentre og storbutikker vil øke	71,4	28,6
Faren for en snarlig nedleggelse av driften vil øke	55,6	44,4
Dagens kunder vil i liten grad endre sitt handlemønster	63,7	36,3
Mulighet for økende handel av turister og utenbygdsboende	65,0	35,0

Påstand 9: Situasjonen vil være noenlunde uendret fra dagens

- 64,6 prosent av lederne av distriktsbutikkene er enige i at situasjonen vil være noenlunde uendret ved utvidet adgang til søndagsåpent
- Blant butikker med omsetning under 5 millioner er andelen som er enige i utsagnet 77,8 prosent
- 44 prosent av distriktsbutikkene i markedsområder med mer enn 600 innbyggere er uenige i påstanden.
- 40 prosent av de som vil ta i bruk søndagsåpent er uenige i påstanden.

Påstand 10: Helgeturer med handel til kjøpesentre og storbutikker vil øke

- 71,4 prosent av distriktsbutikkene er enige i påstanden
- 61,1 prosent av butikker i markeder med under 101 innbyggere er enige i påstanden
- 82,4 prosent av de som har søndagsåpent i dag, er enige i påstanden og 74,8 prosent av de som har planer om søndagsåpent er enig i at det blir økning i helgeturene til kjøpesentre og storbutikker.

Påstand 11: Faren for en snarlig nedleggelse av driften vil øke

- 55,6 prosent av distriktsbutikkene ser øket fare for snarlig nedleggelse ved full adgang til søndagsåpne butikker
- Målt ut fra omsetningsstørrelse er det de mellomstore butikkene med omsetning mellom 5 og 10 millioner som ser størst fare og er enig i påstanden med 65,3 prosent
- Halvparten av distriktsbutikkene i markedsområder med under 101 innbyggere, er enig i at det er fare for en snarlig nedleggelse
- 45,6 prosent av de som ønsker søndagsåpent er enige i påstanden

Påstand 12: Dagens kunder vil i liten grad endre sitt handlemønster

- 63,7 prosent av distriktsbutikkene er enige i påstanden
- Blant butikker med omsetning under 5 millioner, er det 71,8 prosent som er enig i utsagnet
- 45,3 prosent av butikkene med markedsområder med over 600 innbyggere er uenige i påstanden og ser for seg et endret handlemønster ved adgang til søndagsåpent

Påstand 13: Mulighet for økende handel av turister og utenbygdsboende

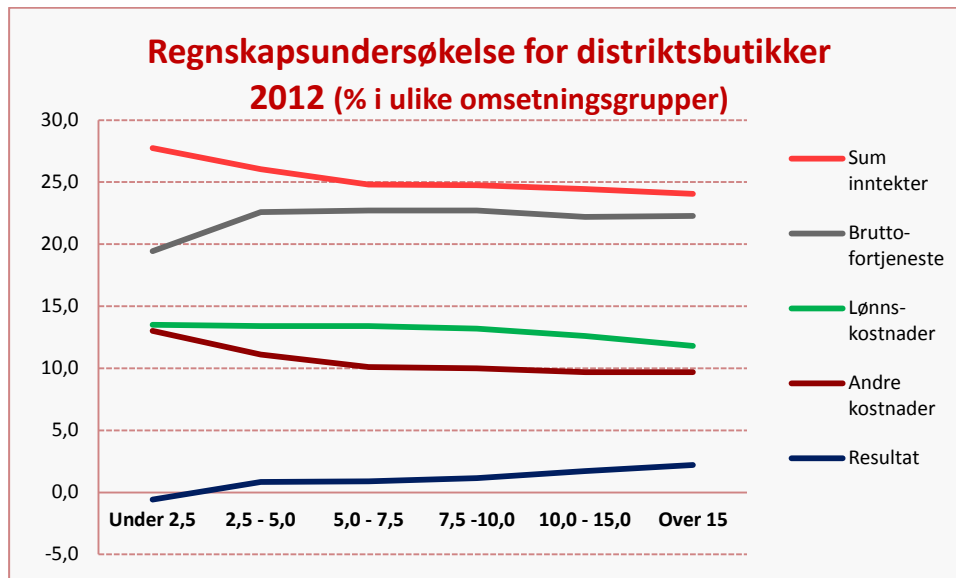
- 65 prosent eller to av tre distriktsbutikker ser muligheten for øket handel av turister og utenbygdsboende ved søndagsåpne butikker
- Butikker med lav omsetning og butikker i mindre markedsområder ser større muligheter på dette området
- 79,8 prosent av de som har planer om søndagsåpent er enige i påstanden

5. Økonomiske vurderinger ved søndagsåpent

Med utgangspunkt i data fra spørreundersøkelsen, en oppdatert analyse av distriktsbutikkens økonomi og data fra sårbarhetsanalysen for distriktsbutikker (IBA's rapport 4/2012 «Distriktsbutikken – bygdas eneste vareformidler og naturlige møteplass»), skal vi her gi en vurdering av og synspunkter på konsekvensene for distriktsbutikkene ved full adgang for butikkene til å gjennomføre søndagsåpent.

5.1. Distriktsbutikkens økonomi 2012

Analysen bygger på regnskapsdata for 380 distriktsbutikker i 2012 og av dette 340 med regnskaper for årene 2009 – 2012. Sammenlignet med regnskapsanalysen gjennomført for årene 2009 og 2010, er det kommet med noen flere butikker, de fleste med omsetning større enn gjennomsnittet. Videre er det falt fra 34 butikker som følge av avvikling eller konkurs. De fleste av disse hadde lave omsetningstall i 2010. Samlet betyr dette at gjennomsnittlig omsetning for butikkene i undersøkelsen er noe høyere enn det omsetningsveksten for bransjen tilsier.

Figur 25

I figur 25 er vist regnskapsstørrelser 2012 for inntekter, kostnader og resultat beregnet i prosent av sum driftsinntekter for distriktsbutikker i ulike omsetningsklasser. Den gjennomsnittlige distriktsbutikk hadde i 2012 salgsinntekter ekskl. mva. på 10,47 millioner kroner og andre inntekter på i gjennomsnitt 183 000 kroner. Etersom dette er en undersøkelse basert på regnskaper for aksjeselskaper og nok har en lavere andel butikker i de minste omsetningsgrupper, antar vi at bildet av økonomien er litt gunstigere enn dersom vi hadde kunnet analysere alle landets distriktsbutikker.

Av figur 25 kan vi se at butikker med omsetning under 2,5 millioner hadde negativt resultat. Dette til tross for at uttaket av lederlønn i gjennomsnitt var kun 129 000 kroner i denne omsetningsklasse. 25 prosent av inntektene kom i denne gruppe fra andre inntekter eller tilleggstjenester.

I omsetningsklasse 2,5 – 5,0 millioner viser regnskapsanalysen et plussresultat på 0,8 prosent. I kroner utgjorde dette 35 000. Lederlønn i denne omsetningsklasse er 226 000 kroner. Sammenligner vi resultat samlet for butikker under 5 millioner kroner i 2012 med det gjennomsnittlige resultat før skatt for 2013 på 24 000 kroner slik det er oppgitt og beregnet for distriktsbutikkene i spørreundersøkelsen, ser vi at det er nok et tegn på at resultatene i spørreundersøkelsen kan ses på som representative for distriktsbutikkene.

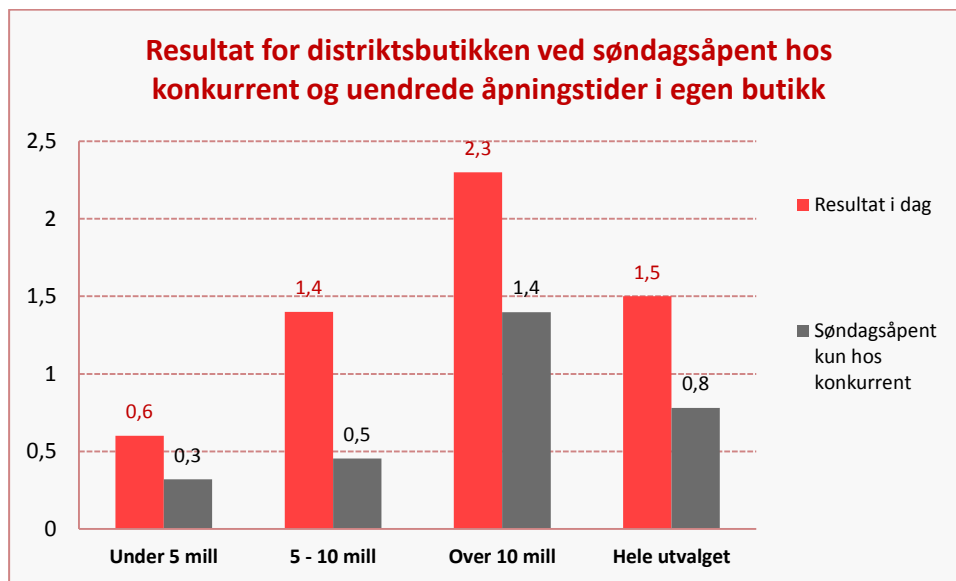
Gjennomsnittsbutikken hadde ifølge regnskapsanalysen for året 2012 et positivt resultat på 138 000 kroner. 29,6 prosent av butikkene i analysen hadde et negativt resultat. I spørreundersøkelse var resultatet for 2013 beregnet til 148 000. 21,3 prosent av butikkene hadde da et negativt resultat. På bakgrunn av regnskapstall for 2009 og 2010 ble det beregnet en nullpunktomsetning for distriktsbutikker på ca 10 millioner kroner. De nye regnskapstall tyder på at nivået på nullpunktomsetningen er noenlunde det samme i 2013.

5.2. Økonomi for distriktsbutikkene ved søndagsåpne butikker

21,9 prosent av distriktsbutikkene har ifølge spørreundersøkelsen søndagsåpent i dag. Halvparten av disse har søndagsåpent kun i sesong. Dersom det blir full adgang til søndagsåpent, vil hver fjerde distriktsbutikk velge å starte med søndagsåpent, dobbelt så mange med sesongåpent som helårsåpent.

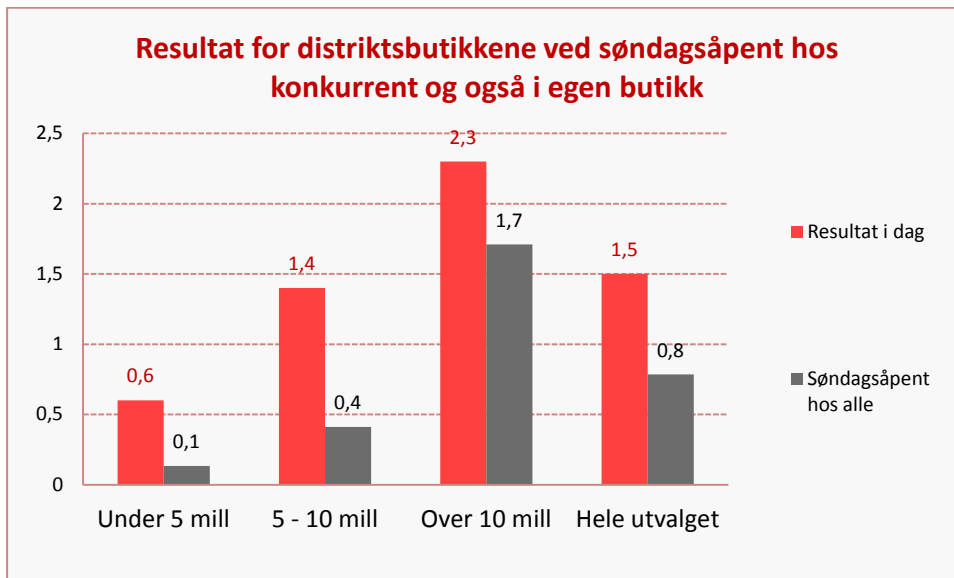
Antatt omsetningsendring ved uendrede åpningstider i distriktsbutikkene og søndagsåpent hos konkurrenter, er i gjennomsnitt – 3,5 prosent. Denne tapte omsetning vil føre til lavere bruttofortjeneste og alt annet like en tilsvarende reduksjon i resultatet. Med en bruttofortjeneste i prosent på 22 betyr dette for gjennomsnittsbutikken en tapt inntekt av varesalget på 74 000 kroner og derved en halvering av resultatet.

Ved søndagsåpent også i egen butikk, antas det en omsetningsnedgang på 0,1 prosent. Lønnskostnadene ved å ha søndagsåpent i egen butikk, antas å øke med 6,2 prosent. Disse tallene skulle tilsi at gjennomsnittsbutikken ville få økte lønnskostnader i størrelsesorden 71 000 kroner pr år. Alt annet like betyr også dette en halvering av resultatet i gjennomsnittsbutikken.

Figur 26

Figur 16 viser resultatet av en beregning av konsekvenser for distriktsbutikkens resultat i prosent dersom det startes med søndagsåpent hos konkurrent og åpningstidene holdes uendret i egen butikk. Beregningene viser nedgang for gjennomsnittsbutikken inndelt i tre omsetningsklasser. Det er butikker i omsetningsgruppen 5 til 10 millioner som får størst prosentvis nedgang i resultatet med 67,6 prosent. I klassen butikker under 5 millioner vil resultatet i kroner bli redusert fra 24 000 til 10 000.

Figur 27

Figur 27 viser beregnet effekt på resultatet til distriktsbutikkene dersom det startes med søndagsåpent både hos konkurrent og i egen butikk. For gjennomsnittsbutikken er det samme endring i resultatprosenten, mens reduksjonen er mindre for butikkene med omsetning over 10 millioner og reduksjonen er sterkere for de mindre distriktsbutikker. Butikkene med omsetning under 5 millioner vil ifølge beregningene ha et gjennomsnittlig resultat på 4 000 kroner alt annet like.

En beregning av konsekvensene for resultatet til de butikker som har søndagsåpent i dag viser at resultatet i dag på 1,0 prosent ville bli endret til et minusresultat på 0,2 prosent ved ikke å gjennomføre endringer i egne åpningstider. Søndagsåpent hos både konkurrent og i egen butikk, dvs endring i nåværende åpningstider søndager, ville gi et noe mindre omsetningstap, men likevel et negativt resultat på 0,1 prosent.

De 78 distriktsbutikker som har til hensikt å starte med søndagsåpent vurderer situasjonen slik at de vil få nedgang i sitt resultat fra i dag 0,7 prosent til – 0,4 prosent dersom konkurrentene har søndagsåpent og åpningstidene er uendret i egen butikk. Innføring av søndagsåpent også i egen butikk vil gi mindre utslag med en nedgang i resultatprosenten fra 0,7 prosent til 0,3 prosent.

En analyse etter samme modell for distriktsbutikkene inndelt ut fra størrelsen på antall innbyggere i nærmarkedet, viser samme tendens for butikkens resultat som vi har sett i tidligere beregninger. Resultatprosenten går ned i alle delområder, men med noen mindre utslag ved innføring av søndagsåpent. Overraskende er det at det er distriktsbutikkene i det minste markedsområde som har minst reduksjon i resultatprosenten. En nærliggende forklaring er at i denne gruppe butikker er det noen store, veldrevne turistbutikker.

5.3. Noen avsluttende kommentarer

Distriktsbutikkene står klar overfor betydelige utfordringer i arbeidet med å møte konkurranse fra søndagsåpne butikker i nærliggende byer og større tettsteder. Svarene som

er avgitt i spørreundersøkelsen har gitt et entydig bilde av hvordan denne nye konkurransesituasjon vil kunne slå ut i omsetningsendringer ved konkurranse fra butikker som innfører søndagsåpent og under alternativene uendrede åpningstider i egen butikk og søndagsåpning enten som fast hver søndag eller i sesong. Virkningen på lønnskostnadene er også noenlunde likt vurdert av respondentene.

De økonomiske beregninger som er gjennomført på bakgrunn av svarene i spørreundersøkelsen, viser at konkurranse fra andre butikker med søndagsåpent, vil alt annet like føre til et redusert resultat for distriktsbutikkene. Regnskapsundersøkelsen for distriktsbutikker i 2012 viser at 3 av 10 distriktsbutikker hadde negativt resultat. I de lavere omsetningsklasser er denne andelen langt høyere. Regnskapsanalysen viste videre at flertallet av de butikker som hadde omsetningsnedgang i 2012, hadde et negativt resultat.

Omsetningsnedgang som følge av endret konkurranse gjennom søndagsåpne butikker, vil føre til at flere butikker får underskudd i driften og resultatet vil da kunne bli en uønsket butikkdød i flere av lokalsamfunnene. Dette er parallelt med den erfaring som er høstet i Danmark hvor det har vært en betydelig nedlegging av mindre butikker på bekostning av storbutikker i og rundt de større befolkningskonsentrasjoner.

Hvilken medisin som skal til for å redde en verdifull nærservice i småsamfunn, er ikke en del av dette prosjektet, men det er klart at lovverket om åpningstider kan utformes med sikte på å gi mindre skadevirkninger for distriktsbutikkene og det er fullt mulig gjennom politisk velvilje å legge til rette for og iverksette tiltak som bidrar til å styrke konkurransesituasjonen for moderne, veldrevne butikker i livskraftige småsamfunn.